

Vlaanderen
is toerisme

1. 2. 3. Familie !

ZO MAAK JE JOUW MUSEUM OF
ERFGOEDSITE FAMILIEVRIENDELIJK

2. De Getuigenissen

Inhoudstafel

3	Inleiding
4	Interviews pilootprojecten
4	AfricaMuseum
12	MSK Gent
20	Raversyde
28	Best practices
29	Historium Brugge
32	PLAY Kortrijk
36	Openluchtmuseum Bokrijk
40	Museum of London
44	Het Zwin Natuur Park
48	Museum Hof van Busleyden
50	Wonderkamers
52	M - Museum Leuven

Drie toonaangevende erfgoedsites die sterk inzetten op familievriendelijkheid

In dit deel maak je kennis met drie pilootprojecten die onder begeleiding van FARO, Herita en Toerisme Vlaanderen een familievriendelijk traject volgden en elk een kwalitatief en aantrekkelijk aanbod ontwikkelden op maat van families. Volgende drie sites, die zelf in volle ontwikkeling van een familievriendelijk aanbod waren, gaven aan bereid te zijn om mee te stappen in het piloottraject: **het AfricaMuseum, het Museum voor Schone Kunsten Gent (MSK), en het Provinciedomein Raversyde (Atlantikwall, Anno 1465, Natuurpark)**. Drie totaal verschillende sites met telkens een volledig andere thematiek en geografische ligging (stad, groene rand rond Brussel en de kust), maar met één gemene deler: hun potentieel en voorliefde voor de doelgroep families.

Intussen hebben de drie erfgoedsites al een heel aantal stappen ondernomen om van hun site een beter familieproduct te maken. De toegepaste methodiek, de ondernomen stappen en de verzamelde expertise bij deze drie pilootprojecten kunnen een hulpmiddel én inspiratiebron zijn om ook jouw museum familievriendelijker te maken. Om een zo breed mogelijk beeld te scheppen, lees je niet alleen hoe directieleden en publieksmedewerkers het traject hebben beleefd, maar ook de ervaringen van andere medewerkers en de families zelf komen aan bod.

AfricaMuseum

“Het AfricaMuseum gaat voor een soft Walibi beleving”

“Brenge je hele familie naar het museum en ontdek meer van de wereld.”

Sinds december 2018 is het AfricaMuseum opnieuw open. “De renovatie was dé ideale gelegenheid om het onthaal, de diensten, de voorzieningen, de ervaring en de communicatie beter op elk publiek af te stemmen en helemaal familievriendelijk te maken. We waren er nochtans van overtuigd dat we al heel familievriendelijk waren omdat er al veel gezinnen met kinderen het AfricaMuseum bezochten,” vertelt Kristien Opstaele. “Maar door onze deelname aan het pilootproject van Toerisme Vlaanderen beseften we dat we er een nog veel leukere bestemming voor families van kunnen maken.”

10 000 bezoekers per week ontvangt het AfricaMuseum sinds de heropening in december 2018. Ook op een doordeweekse dag in het voorjaar heerst er een gezellige drukte en lopen er heel wat families rond in het gloednieuwe museum. En laat familievriendelijkheid een thema

zijn dat communicatiemanager Kristien Opstaele en directeur Guido Gryseels nauw aan het hart ligt. Kristien: “Toen Toerisme Vlaanderen kwam aankloppen met de vraag of we zin hadden om mee te stappen in een pilootproject over familievriendelijke musea, voelden we ons lichtjes beledigd,” lacht ze. “We waren er namelijk van overtuigd dat we al jaren een familievriendelijk museum waren. Zelf werk ik hier al sinds 1995. Als jong afgestudeerde kunsthistorica ben ik bij toeval in het museum beginnen werken. Eerst als gids, maar al snel ging ik me ook met andere zaken dan het gidsen bezig houden, zoals de verkoop, en organisatie van nocturnes en communicatie.

“We waren minder familievriendelijk dan we oorspronkelijk dachten.”

Al jaren doen we heel veel inspanningen voor families. Wanneer je in het museum rondloopt, kom je bijna altijd een gezin met kinderen tegen. Toch was het pilootproject een heel leerrijke oefening voor ons.. Nu pas beseffen we dat we families niet genoeg in de watten hebben gelegd, en dat terwijl kinderen toch onze beste ambassadeurs zijn.”

“Vanuit mijn persoonlijke interesse en achtergrond heb ik vanaf de start van mijn carrière op familievriendelijkheid ingezet.”

Guido Gryseels >
Directeur

Kristien Opstaele
Communicatiemanager ↵

Directeur en familieman pur sang Guido Gryseels beaamt dit. “Ik kom zelf uit een groot gezin met 11 kinderen en ben vader van twee. Mijn gezin en mijn werk waren altijd mijn enige interesses. Het zal wennen zijn als ik binnenkort met pensioen ga, maar ik kijk ernaar uit om meer tijd te hebben voor mijn familie (lacht). Het is dus niet verwonderlijk dat vanuit mijn persoonlijke interesse en achtergrond familievriendelijkheid een belangrijk thema is waarop ik vanaf de start van mijn carrière hier bij het AfricaMuseum heb ingezet.

Zo'n 20 jaar geleden al leverden we extra inspanningen voor gezinnen en richtten we een educatieve dienst op. Toen al merkten we op dat we heel wat families over de vloer kregen. De meeste Belgische kinderen kregen hun eerste beeld over Afrika in ons museum en droegen dat de rest van hun leven mee. Daarom was het voor ons altijd heel belangrijk om aandacht te besteden aan kinderen. Daarom startten we met het opzetten van onder andere educatieve ateliers voor kinderen tussen 4 en 17 jaar met allerlei thema's: van muzikateliers tot workshops over het koloniaal verleden waarbij we samenwerkten met scholen.”

“De renovatie was de ideale gelegenheid om het onthaal, de diensten, de voorzieningen, de ervaring en de communicatie beter op elk publiek af te stemmen.”

Iedereen mee

Zowel Kristien als Guido zagen niet meteen de noodzaak voor verbetering in omdat ze met het AfricaMuseum enerzijds al veel families ontvingen en anderzijds heel veel gezinsactiviteiten organiseerden, zoals speciale familiedagen en rondleidingen op maat. Tot ze in het pilootproject familievriendelijk erfgoed stapten ... “Wees in elk facet van je werking familievriendelijk, dat is eigenlijk de belangrijkste les die we uit het pilootproject haalden,” zegt Kristien. “We moeten echt een reflex leren maken van het letten op kleine technische details zoals gebruik van multimedia, videoschermen op kindelhoogte, tot bevattelijke teksten en uitleg bij kunstwerken, opdat elk kind én elke ouder alles begrijpt. Ondertussen beseffen we dat iedere bezoeker, groot of klein, belangrijk is.

“Sinds de vernieuwing zit de familiale beleving verweven in het hele museum.”

Van kinderhoek tot kleurplaat

Sinds de heropening van het AfricaMuseum is er ook een gloednieuwe museumshop én een museumrestaurant waarmee ze nauw samenwerken om een zo familievriendelijk mogelijk aanbod te creëren. Kristien: “Zo kwam er in samenwerking met architect Beel een kinderhoekje in het restaurant. De kleinste bezoekers krijgen kleurpotloden en een kleurplaat met een Afrikaans masker als placemat.”

De eerste grote uitdaging zal de nieuwe tijdelijke tentoonstelling in 2020 zijn. “Hoe goed zullen we erin slagen om deze familievriendelijk te maken? Met andere woorden, hoe goed zijn de wetenschappers ondertussen vertrouwd met werken voor families?” vraagt Kristien zich af. “Als publieksmedewerkers zijn we sinds het pilotproject van Toerisme Vlaanderen veel meer van bij de start van een project betrokken om het aanbod zo goed mogelijk op families en een breed publiek af te stemmen.”

De renovatie was de ideale gelegenheid om het onthaal, de diensten, de voorzieningen, de ervaring en de communicatie beter op elk publiek af te stemmen. We staan hier ondertussen al ver mee, maar we moeten er tot op vandaag op blijven letten dat we dit zo houden in de toekomst. Onze operationeel directeur Bruno Verbergt en ik hameren er bijna dagelijks bij alle diensten op om constant op familievriendelijkheid te letten in alles wat we doen. Dat lukt ons vrij goed, mede dankzij opleidingen en inspiratiedagen die we volgden bij Toerisme Vlaanderen.”

“Aan de kassa van het Spoorwegmuseum wordt niet met de ouders gesproken, maar met de kinderen. Natuurlijk vinden die dat fantastisch.”

Iets wat Kristien altijd zal bijblijven van haar inspiratiebezoek aan het Spoorwegmuseum in Nederland is de manier waarop de onthaalmedewerkers de kinderen aanspreken. Kristien: “Aan de kassa van het Spoorwegmuseum wordt niet met de ouders gesproken, maar met de kinderen. Natuurlijk vinden die dat fantastisch. Dat is iets waar wij nog veel van kunnen leren in het AfricaMuseum en waar aan gewerkt wordt. Daarnaast hebben we vier eigen suppoosten die een opleiding ‘Familievriendelijk onthaal’ volgden in het kader van dit pilotproject. De rest van het bewakingspersoneel besteden we uit aan een externe firma. Dat blijft een moeilijkheid die we zelf niet in handen hebben. De ene bewaker is al wat aardiger dan de andere (lacht). Ook al brieven we hen goed, het zijn niet altijd dezelfde bewakers die terugkomen. We kunnen niet investeren in een opleiding voor een bewaker die maar 1 keer in ons museum komt werken en de volgende dag een bank moet gaan bewaken.”

Wel geschikt voor kinderen

Of het museum eigenlijk wel leuk is voor kinderen? Dit was een belangrijke vraag tijdens de renovatie van het museum. Guido: “Aanvankelijk hebben we het inhoudelijke deel van het AfricaMuseum helemaal aangepast en daarna hebben we de infrastructuur helemaal onder handen genomen. Tijdens de renovatie hechtten we veel aandacht aan een zo kindvriendelijk mogelijke infrastructuur. Vandaag is het museum overal bereikbaar met een kinderwagen dankzij trapliften. Er zijn ook lockers, een buggy parking, een indoor picknickruimte, kindertoiletten en in verschillende toiletten is er een babyverzorgingsruimte.”

“Aan de gladde vloeren en trappen hebben kinderen sinds de vernieuwing al heel veel plezier beleefd, kinderen vinden het fantastisch om te schuiven door de gangen en te klimmen en klauteren op de trappen. Een leuke, onverwachte toegevoegde waarde voor families.”

De familiale beleving zit verweven in het hele museum. Het AfricaMuseum heeft heel erg haar best gedaan om de permanente tentoonstelling zo ‘kidsproof’ mogelijk te maken. Guido: “Zo lieten we onze copywriters alle wetenschappelijke teksten schrijven op kindermaat. We organiseren speciale rondleidingen met gidsen die erop getraind zijn om met families met kinderen te werken. Het AfricaMuseum is heel groot, te groot om in één keer te bezoeken met kinderen. Daarom hebben we voor vier highlights gekozen met telkens een interactieve hoek op maat van families met kinderen. Zo is er Studio Afrika waar je spelletjes kan spelen, een danshoek waar je de Afrikaanse rumba kan leren, een taxolab waar je aan biologie kan doen en een hoek over het koloniale verleden, waar debatten tussen ouders en kinderen kunnen ontstaan over het Afrika van vroeger en nu ... Luisteren, voelen, hands-on activiteiten, filmpjes, microscopen, muziekinstrumenten ... het museum is zodanig gemaakt dat je er een hele dag in familieverband kan doorbrengen.”

Totaalbeleving

Welk kind is er niet dol op grote, opgezette olifanten, giraffen en apen? Het AfricaMuseum was van nature eigenlijk al heel familievriendelijk. Kristien: “Maar alleen de inhoud van het museum is natuurlijk niet genoeg om gezinnen aan te trekken voor een daguitstap. Kinderen kunnen zich geen 2 volle uren concentreren in het museum. Daarom willen we nog meer samenwerken met partners in en rond Tervuren om een echte totaalbeleving aan te bieden. Ja, wij dromen van een ‘soft Walibi’. We willen er natuurlijk geen echt pretpark van maken, maar onze ambitie is wel om dé ultieme dagbestemming te zijn voor families in de buurt. Zo werkten we al nauw samen met de openbare vervoersmaatschappij MIVB. Tijdens de openingsmaand legden we de Afrikatram in met tweetalige acteurs, die de Afrikabeleving al lieten starten in het metrostation. We onderzoeken hoe we dit soort samenwerkingen in de toekomst nog vaker kunnen organiseren, want we willen mensen zoveel mogelijk stimuleren om met het openbaar vervoer te komen.”

#mijnafrikamuseum

“Het nabijgelegen park van Tervuren is dé ideale plek om te onthaasten, te wandelen, te picknicken of om met je kinderen te ravotten in de mooie speeltuin. We doen ook heel erg ons best om bootjes op de vijver te krijgen, zodat bezoekers een extra beleving hebben in het park, voor of na een museumbezoek. We werken ook nog aan een project waarbij we deelfietsen aanbieden om naar het arboretum te fietsen.

“Om te voorkomen dat kleine en grote bezoekers hun weg verliezen, maakten we een familiegrondplan met de highlights van het museum. Maar op het plan staat ook de weg naar het park en de speeltuin aangeduid, hierdoor maken we er echt een totaalbeleving van. Bovendien vinden kinderen het extra leuk met zo'n groot plan in de hand, want dan kunnen ze zelf hun weg zoeken. We hebben het familiegrondplan ondertussen al meermaals bijgewerkt en we blijven dit doen. Signalisatie in het museum en op het plan blijven nog een werkpunt.”

Guido: “Het enige nadeel sinds de heropening is dat we heel wat duurder zijn geworden. Vroeger kostte een bezoek slechts 4 euro per persoon, vandaag betaal je 12 euro per persoon. Families leggen we wel in de watten, want kinderen tot 18 jaar bezoeken het museum gratis. Hierdoor blijft een bezoek voor een gezin met 2 of 3 kinderen betaalbaar. Daarnaast bieden we ook een jaarabonnement aan voor slechts 20 euro. Op die manier hopen we gasten te stimuleren om een bezoek aan het museum te combineren met een uitstap in het park. Zo wordt het museum bijna een stukje van jou, want het maakt niet uit of je maar een uurtje blijft of hier een hele dag doorbrengt.”

Goed voor families = goed voor iedereen

Guido: “Bezoekers blijvend aan ons binden, zal de grootste uitdaging zijn de komende jaren. Aan de hand van het abonnement hopen we al een eerste stap te nemen, maar er zal meer nodig zijn. Voorlopig rekenen we vooral op veel mond-tot-mondreclame en persaandacht. Samen met Toerisme Vlaanderen werkten we ook aan een service design traject om de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren. We nodigden ook focusgroepen uit met verschillende familiale samenstellingen. Zo onderzochten we onze dienstverlening vanaf het ogenblik dat een bezoeker info zoekt op de website, of de weg ernaartoe uitpluist, de parking, de signalisatie, tot in het museum. Feedback vraag ik soms zelf aan bezoekers in het museum. Daarbovenop krijgen we dagelijks tientallen mails van bezoekers met vragen en feedback. Eén van onze medewerkers is bijna voltijds bezig met de opvolging hiervan. Veel zaken kunnen we meteen oplossen, aan andere dingen wordt er gewerkt. Wat we intussen wel weten, is dat als we iets goed maken voor families, het goed is voor iedereen. Als je vanuit dat standpunt vertrekt, gaat het veel beter.”

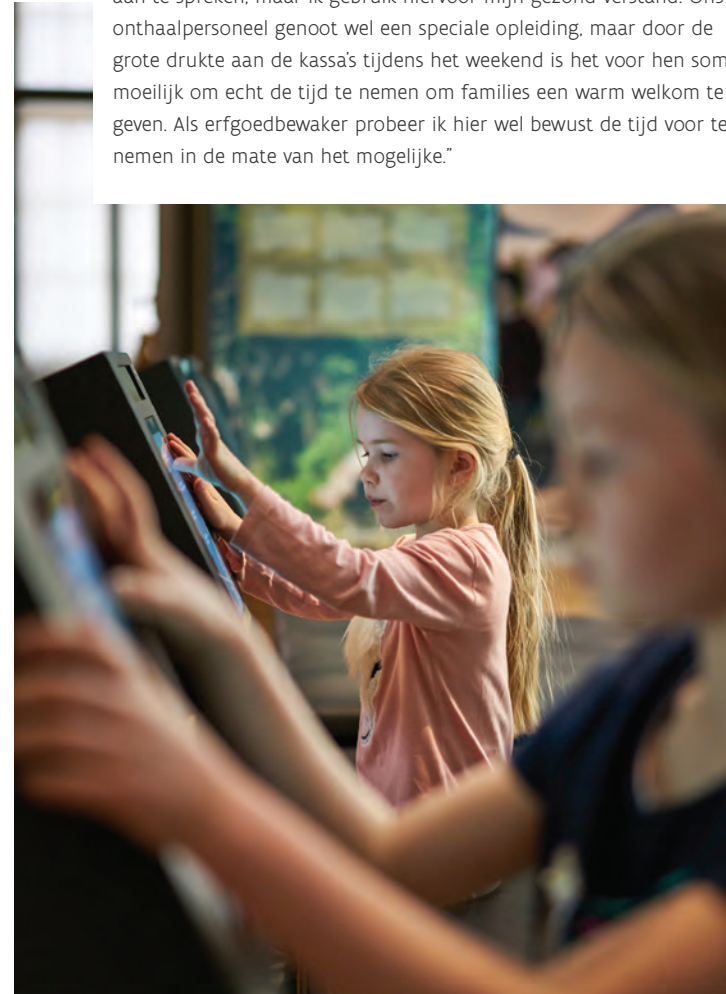
Kristien: “Onze grootste les doorheen het traject? Dat familievriendelijkheid iets is waar je altijd aan moet werken en met iedereen van je organisatie. Het moet in alle lagen van je museum verweven zitten. We hebben nog heel veel plannen, zoals nog extra gezinsactiviteiten, een opdrachtenboekje voor kinderen en meer waardevolle samenwerkingen met partners in de buurt. We hopen dat ‘soft Walibi’ gevoel echt te kunnen waarmaken.”

Erfgoedbewaker Danielle Moulin

“Families voelen zich altijd welkom in het AfricaMuseum”

Voor ze met pensioen gaat in juni na 29 jaar dienst als erfgoedbewaker in het AfricaMuseum, zijn we benieuwd hoe Danielle Moulin het AfricaMuseum heeft zien evolueren op vlak van familievriendelijkheid.

“Families zijn altijd een prioriteit geweest voor ons museum,” vertelt Danielle. “Als erfgoedbewaker heb ik door de jaren heen massaal veel families zien passeren. Ze kwamen in alle soorten: met grote en kleine kinderen, grootouders met kleinkinderen, noem maar op. Ik ontvang ze allemaal even graag. Families voelen zich dan ook altijd welkom in het museum. Ik ben niet speciaal opgeleid om families aan te spreken, maar ik gebruik hiervoor mijn gezond verstand. Ons onthaalpersoneel genoot wel een speciale opleiding, maar door de grote drukte aan de kassa's tijdens het weekend is het voor hen soms moeilijk om echt de tijd te nemen om families een warm welkom te geven. Als erfgoedbewaker probeer ik hier wel bewust de tijd voor te nemen in de mate van het mogelijke.”

“Kinderen mogen lawaai maken.”

Sinds de heropening van het museum zetten we nog meer in op families. Wanneer ik een gezin met kinderen zie binnenkomen in het museum en hen zie twijfelen, help ik hen altijd graag verder en informeer ik hen waar ze zoal terecht kunnen met hun kinderen. Zo zijn er nu tal van mogelijkheden, zoals het muziekatelier of de dansvloer waar ze de rumba kunnen dansen. Maar ook de traditionele Afrikaanse kunst en de maskers spreken nog altijd tot de verbeelding bij kinderen. Wanneer kinderen iets fout uitspoken of iets aanraken dat ze niet mogen, dan maak ik de ouders er met een knipoo op attent dat hun kinderen even aan het profiteren zijn van hun onoplettendheid,” lacht Danielle. “Natuurlijk mogen kinderen eens lawaai maken of rondlopen. Sinds onze gegidste rondleidingen met audiogidsen er zijn, storen kleine lawaaimakers andere bezoekers veel minder. Wanneer je ziet dat een kind gelukkig is en plezier maakt, dan zal ik hem zeker niet afremmen in al zijn enthousiasme. Ze zijn al zo snel groot.”

“Eerlijk? Ik zal hier met pijn in het hart vertrekken straks. De familiale sfeer in het museum zal ik echt missen. Oudere mensen die hun verhalen komen vertellen van vroeger, kleinere kinderen die informatie komen vragen. Wie weet schrijf ik ooit nog een boek met verhalen over het AfricaMuseum.”

Familie Sevrin

Hoe heeft de familie Sevrin het AfricaMuseum beleefd?

“De opgezette dieren spreken tot ieders verbeelding.”

Kleine museumbezoekers Nina (9) en Oona (6) bezochten het AfricaMuseum voor het eerst samen met hun mama Indra Sevrin. Ondanks de grote drukte, genoten zij van al het moois dat het museum te bieden had.

Indra Sevrin woont al 9 jaar in Tervuren. Een bezoek aan het gloednieuwe AfricaMuseum stond als rasechte Tervurenaren al een tijdje op hun familie-bucketlist. “Toen ik de kinderen verklapte dat we tijdens de vakantie op uitstap gingen naar het AfricaMuseum, waren zij meteen dolenthousiast,” vertelt Indra. “Opgezette dieren, Afrikaanse instrumenten én een heel nieuw museum waar ze zich kunnen uitleven. Welk kind heeft daar geen zin in? We bezoeken regelmatig een museum met de kinderen, maar ik zou dat eigenlijk nog veel vaker willen doen. Toch blijkt de kostprijs en de afstand vaak de grootste drempel. We zijn grote gelukzakken dat we op fietsafstand van het AfricaMuseum wonen. En de kinderen kunnen gratis binnen omdat ze jonger zijn dan 18 jaar.”

Ludiek en aantrekkelijk voor groot en klein

“Toen we het museum op een drukke zondagmiddag bezochten, moesten we heel lang wachten aan de kassa. Dat vonden we wel een afknapper,” vertelt Indra. “Daarom raden we aan om het museum in de mate van het mogelijke op een weekdag te bezoeken. Tijdens het weekend is het hier momenteel echt over de koppen lopen. Het lange wachten werd wel beloond, want het museum was zeker een hit bij de kinderen. De lange prauw in de nieuwe ondergrondse galerij trok meteen de aandacht. Andere hoogtepunten waren de robot, de opgezette dieren, de virtuele brillen en de vele hands-on activiteiten. Je voelt dat het museum een leuke, ludieke en aantrekkelijke plaats is geworden voor groot en klein.” Nina vertelt dat ze het museum al eerder bezocht met haar klas. “Een erg leuke gids leidde ons rond in het museum met een Afrikaans popje, dat was echt leuk,” vertelt Nina. “Zelf vond ik de opgezette dieren het indrukwekkendst. Heel erg geslaagd!”

Toffe familiedag

Indra: “Je ziet dat het museum echt voorzieningen op maat heeft gemaakt, bijvoorbeeld met de trapleuningen op kinderhoogte, de lockers aan de ingang en de indoor picknickruimte. Ook de museummedewerkers staan klaar om gezinnen te ontvangen en zijn allemaal erg vriendelijk. Het familiegrondplan kwam zeker van pas, want het museum is zo groot dat je anders de uitgang gewoon niet vindt. Het enige wat ik nog miste was een opdrachtenboekje of een spelletje voor de kinderen, maar ik heb vernomen dat dat er nog komt. We kijken er alvast naar uit om het museum dan nog eens te bezoeken en er een echte daguitstap van te maken in onze eigen gemeente. In het park kan je mooie wandelingen maken en is er ook een toffe speeltuin. Mogelijkheden genoeg om er een geweldige familiedag van te maken!”

Website:
www.africamuseum.be

MSK Gent

Het Museum voor Schone Kunsten Gent pakt uit met gloednieuwe familiekooffers

“De leefwereld en betrokkenheid van families vormen vandaag het vertrekpunt.”

Gelegen in een groene zone in het Kunstenkwartier aan de rand van Gent, profileert het Museum voor Schone Kunsten (MSK) zich ondertussen als een levendige ontmoetingsplaats waar families zich onmiddellijk thuis voelen. Zeker sinds de komst van de Familieroute met bijhorende familiekooffers gaat er een nieuwe wereld open voor jong én oud. “Een familievriendelijk museum word je niet in een oogopslag,” zeggen publiekswerker Lies Ledure en afdelingshoofd communicatie en publiekswerking Bart Ooghe. “Sinds onze deelname aan het pilotproject van Toerisme Vlaanderen hebben we heel wat stappen ondernomen die ons museum helpen om meer families aan te trekken en op een gepaste manier te ontvangen.”

De gloednieuwe Familieroute in het Museum voor Schone Kunsten Gent is net klaar. Lies en Bart werken de laatste details af en de eerste families staan al te popelen om de route uit te testen. “Familievriendelijkheid was tot voor het traject met Toerisme Vlaanderen niet de ultieme focus van het MSK. Maar sindsdien lijkt

het alsof ik 24 uur op 24 uur met familievriendelijkheid bezig ben,” lacht Lies Ledure, verantwoordelijke voor de kinder- en jongerenwerking in het MSK. “We hebben een serieuze klik moeten maken binnen onze museumwerking. Het pilotproject was voor ons dé stimulans om samen te zitten met heel wat medewerkers van andere diensten, zodat we nu steevast van bij de aanvang van een tentoonstelling of project al bedenken hoe we families er kunnen inpassen. In plaats van – zoals we voordien deden – louter een specifiek evenement of exclusieve kunstendag te organiseren voor families, werken we nu aan een permanent aanbod voor deze doelgroep,” vult Bart aan. “Die interne ommezwaai is volgens mij dé grootste verwezenlijking die we maakten tijdens het pilotproject. We werken voortaan met de neuzen van de hele ploeg in dezelfde richting,” zegt Bart trots. “Waar we vroeger pas na het opzetten van een tentoonstelling met

◀ **Bart Ooghe**
Afdelingshoofd
Communicatie en
Publiekswerking

◀ **Lies Ledure**
Publiekswerker

publiekswerking gingen bedenken hoe we families zouden bereiken en bedienen, zitten we vandaag meteen vanaf het begin samen met alle verschillende afdelingen. Zo is iedereen meteen betrokken bij de inhoud van de tentoonstelling. De leefwereld en betrokkenheid van families vormen vandaag voor ons het vertrekpunt, uiteraard ook samen met de noden van onze andere bezoekersgroepen.”

Iedereen mee in het familieverhaal

Bart en Lies zijn van start gegaan door collega's aan te spreken in hun hoedanigheid als familie, als ouder of als grootouder. Bart: “Wat vinden ze fijn of minder fijn als ze zelf een museum bezoeken met hun gezin? Wat ontbreekt er nog aan familievriendelijkheid in het MSK, en hoe kunnen wij daar aan tegemoetkomen?”

“Met onze nieuwe manier van werken leveren we vandaag een echt familieproduct af. De buitenwereld merkt die ommezwaai misschien nog niet meteen, maar voor ons is dit een fundamenteel andere manier van werken.”

Deze manier van werken heeft ervoor gezorgd dat we vandaag een echt familieproduct kunnen afleveren. De buitenwereld merkt die ommezwaai misschien nog niet meteen, maar voor ons is dit een fundamenteel andere manier van werken.”

Familiekooffers voor groot en klein

De Familieroute kwam er niet zomaar. Hiervoor legde het MSK een hele weg af tijdens het pilotproject. Lies: “Voor het maken en samenstellen van de Familieroute werkten we samen met onze externe partner VCOK, het Vormingscentrum voor Opvoeding en Kinderopvang. Ons doel was om een Familieroute te creëren die families met zowel kleine als grote kinderen aanspreekt. Zo kwamen we op het idee om te werken met verborgen kisten in de verschillende museumzalen. Families kunnen er telkens samen tekenen, voelen, zoeken ... We ontwikkelden bijvoorbeeld een koffer met een museumbingospel, een voeldoos, een koffer van het atelier van de kunstenaar, een koffer vol abstracte kunst met een lichtbak en een koffer met een spel over portretten van schilders. De familiekooffers staan niet aangeduid op het museumplan, zo

100% familieproof

Naast de lancering van de Familieroute wil het MSK blijven inzetten op extra aanbod voor families en gezinsactiviteiten op maat, zoals workshops, rondleidingen die 100% familieproof zijn of theatervoorstellingen en kunstendagen. Lies: “We willen hiervoor nog meer blijven samenwerken met externe partners binnen en buiten de Gentse regio. Zo werkten we nog niet zo lang geleden een voorstelling voor kinderen uit samen met de theatergroep 4hoog. De bedoeling was om aan de hand van een theaterstuk kinderen op een andere manier kennis te laten maken met kunst. In het stuk ‘Ik wist niet dat dit dat was!’, kregen kinderen vragen voorgeschoteld rond kunst: ‘Wat is kunst? Hoe kijk je naar kunst? En moet je altijd alles weten en begrijpen?’ Het is voor ons als museum zeker interessant om op een alternatieve manier de kijk van kinderen op kunst te leren kennen. We voerden het theaterstuk aanvankelijk op in ons eigen museum tussen de verschillende kunstwerken. Later werd het ook op andere locaties gespeeld.” Dergelijke samenwerkingen zijn voor het MSK erg interessant omdat ze hiermee gezinnen bereiken die anders nooit in een museum zouden komen.

vermijden we dat we de plannen telkens moeten aanpassen bij mogelijke zaalwijzigingen, én het vormt een extra verrassingseffect voor de kinderen die op zoek gaan naar de kisten. In iedere koffer zitten opdrachten op maat van elke leeftijdsgroep.”

Momenteel werkt het MSK nog met ‘testkisten’. Indien ze na de testfase succesvol blijken, vertaalt het museum de inhoud, zodat de kisten ook buitenlandse families bereiken. Lies: “We hopen echt dat familieleden dankzij onze kisten samen een boeiende ervaring beleven. Ook het gastvrije onthaal, de communicatie op maat, onze functionele signalisatie en een aangepaste infrastructuur moeten ervoor zorgen dat families zich meer welkom voelen in het MSK. Zo hebben we in het museum naast enkele kunstwerken ook tekstlabels met het familiesymbool van het MSK, wat betekent dat je er informatie vindt op maat van kinderen.”

Voor extra verbetering hebben we uiteraard feedback nodig van families, daarom vragen we hen na het bezoek hun feedback door te sturen naar het museum. Hoe heeft het kind deze familieroute ervaren? Wat vond jij als volwassene van het museumbezoek? En hebben jullie nog een gouden tip om het aanbod te verbeteren? Wanneer we een reactie ontvangen, sturen we een verrassing op als beloning.”

“We hopen in de toekomst nog vaker zo’n voorstellingen te organiseren, want we merken dat dit echt werkt bij families én scholen,” vult Lies aan. “In die wisselwerking geloven we trouwens echt: wat we maken voor scholen, kunnen we perfect omvormen tot een programma voor families en omgekeerd.”

Bart en Lies zijn terecht trots op zichzelf. “We zijn echt al heel goed bezig,” zegt Bart. “Kijk naar onze Kinderpoëzieroute in samenwerking met Jeugd & Poëzie en het Poëziecentrum Gent. Aan het onthaal zijn er boekjes verkrijgbaar om een parcours doorheen het museum te volgen rond kinderpoezie. Bij 10 topkunstwerken hangen gedichten van Vlaamse en Nederlandse schrijvers. Zo komen kinderen al spelend en lerend in contact met taal. Ook via vakantieateliers én onze verjaardagsfeestjes trekken we kinderen aan die nog nooit in een museum geweest zijn.”

Bart heeft nog een aantal persoonlijke dromen voor het MSK. Bart: “Ik droom in het museum nog van een rust- en relaxtierreimte, en een samenwerking met de nieuwe uitbaters van de museumbrasserie om picknickmanden te kunnen aanbieden, zodat er kan gespeeld en geluncht worden in het nabijgelegen Citadelpark. En wie weet, misschien komt er ook nog een borstvoedingsruimte in het museum.”

Lies: “Het is eigenlijk een kwestie van er gewoon constant mee bezig te zijn. Zo werk ik nog aan onze website, opdat families hun bezoek optimaal kunnen voorbereiden. Informatie over parking voor de deur, of antwoorden op vragen als ‘Mag je koekjes eten in het museum?’ zijn nuttig voor families, zodat ze niet voor verrassingen komen te staan.”

Hun meest waardevolle tip voor andere musea? Lies: “Je moet steeds goed blijven communiceren met suppoosten en onthaalmedewerkers, zodat ook zij kunnen wennen aan het idee dat er plots meer families naar het museum komen. Familievriendelijkheid is geen verhaal dat alleen uit de hoek van publiekswerking komt, het is een DNA dat in heel je werking moet zitten. ‘Familieproof’ zijn is een werk van lange adem en dat hebben wij aan den lijve ondervonden. Maar we zijn heel blij met waar we vandaag al staan.”

Onthaalmedewerker Isabelle Heytens

“Spreek de kinderen altijd zelf aan en betrek hen zoveel mogelijk bij het museumbezoek.”

Sinds de komst van de familiekooffers in het MSK merkt onthaalmedewerker Isabelle Heytens aan de reacties van ouders dat ze met een gerust hart het MSK binnenwandelen. “Families ontvangen is het liefste wat ik doe,” zegt ze.

“Wil jij op zoektocht gaan in het museum? Dan mag jij je mama of papa rondleiden in het museum.” Het is een standaardvraag waarmee Isabelle de aandacht van de kinderen probeert te trekken wanneer een gezin het MSK binnentreedt. “Families ontvangen is het liefste wat ik doe. Ik probeer zoveel mogelijk het kind zelf te betrekken bij het bezoek. Ouders appreciëren het enorm wanneer ik hen vertel dat er iets leuks te doen is voor de allerkleinsten, zeker sinds de komst van de familiekooffers. Na het bezoek vertellen ze mij zelfs vaak dat ook zij er iets uit geleerd hebben.”

“Benader kinderen positief en leg hen uit waarom bepaalde dingen wel of niet kunnen.”

Als onthaalmedewerker genoot Isabelle van een speciale opleiding rond familievriendelijkheid waar ze heel veel uit heeft geleerd. “Kinderen positief benaderen, hen uitleggen waarom bepaalde dingen wel of niet kunnen, gemakkelijk taalgebruik hanteren en altijd het kind aanspreken. Het zijn zaken die vanzelfsprekend lijken, maar dat niet altijd zijn,” zegt Isabelle. “Het is en blijft een uitdaging om alle museummedewerkers mee te krijgen, maar ook hier zie ik een positieve evolutie. Mijn grootste tip? **Bezoek het museum eens als ouder samen met je kind en niet als medewerker.** Zelf kom ik al enkele jaren regelmatig naar het MSK met mijn dochter van 12 jaar. In theorie klinkt ‘familievriendelijkheid’ allemaal mooi, maar wanneer je zelf ervaart hoe het is om het museum door de ogen van een familie te bezoeken, leer je vaak veel meer. Zo zie je hoe kinderen reageren en hoe je daar als medewerker op kan inspelen. Een absolute aanrader voor alle museummedewerkers. Praat ook eens met medewerkers uit andere musea over families en over hoe zij het aanpakken, daar heb ik zelf al heel veel van opgestoken.”

Ouders hebben zelf ook nog heel wat te leren, vindt Isabelle. “Niet alle mama’s en papa’s zijn klaar om bepaalde dingen te aanvaarden. Wanneer wij uitleggen waarom kinderen niet zomaar overal mogen aankomen of wanneer ze teveel lawaai maken, kijken ze soms raar op. Je kan een kind aanspreken en uitleggen waarom het stil moet zijn, maar dan moet je ook de kans krijgen van de ouders. Het is en blijft een hele uitdaging om alle mensen een goed gevoel te geven in het museum. Ik zie alvast een positieve evolutie. Het MSK is wat mij betreft een ‘must-visit’ voor elke familie. Zo’n brede waaier aan kunst in een familievriendelijke omgeving en met een voor elke bezoeker toegankelijke infrastructuur, dat zie je nog niet overal. Daar zijn wij toch wel goed in geslaagd, vind ik.”

Familie Goetghebuer

Hoe heeft de familie Goetghebuer de Familieroute beleefd?

“100% goedgekeurd door heel ons gezin.”

Emily (8), Nicolas (7) en Lucy (4) komen wekelijks naar het atelier in het Museum voor Schone Kunsten en zijn regelmatige kleine museumbezoekers die houden van een vleugje cultuur. Zij waren dolenthousiast om de gloednieuwe Familieroute samen met hun ouders Frederic en Marie als één van de eersten uit te testen. En wij waren daar getuige van ...

De familie Goetghebuer is een drukbezet gezin. Beide ouders werken hard, maar voor een leuke uitstap tijdens hun vrije momenten zijn ze altijd te vinden. “Wij bezoeken regelmatig een museum met onze kinderen, maar ik zou dat graag nog veel vaker willen doen. Het SMAK, het Designmuseum en het Kuifje Museum konden ons al bekoren. En in het MSK voelen onze kinderen zich echt thuis. Wanneer we naar een museum gaan met ons gezin, vinden we het vooral belangrijk dat

“Zelfs als zo'n geleid bezoek in functie van de kinderen is, kunnen wij als ouder ook nog dingen bijleren. Heerlijk vind ik dat!”

Wanneer we naar een museum gaan met ons gezin, vinden we het vooral belangrijk dat

er een specifiek aanbod is voor families. Dat is nog lang niet overal het geval,” vertelt Frederic.

“Ik hou bijvoorbeeld van enthousiaste en gemotiveerde gidsen die goed met kinderen om kunnen. Zelfs als zo'n geleid bezoek in functie van de kinderen is, kunnen wij als ouder ook nog dingen bijleren. Heerlijk vind ik dat”, vult zijn vrouw Marie aan. “Een specifiek museumaanbod voor families is echt een must.”

Van museumbingo tot voeldozen

Toen het gezin hoorde van de gloednieuwe Familieroute in het MSK waren ze meteen dolenthousiast. “Joepie, we mogen zelf de koffers zoeken,” gilt Nicolas. Zijn oogjes blinken en de verwondering staat op zijn gezicht te lezen. Emily, Nicolas en Lucy huppelen rond in het museum op zoek naar de kisten. “Ja daar staat er eentje!” Ze gaan meteen met de opdrachten in de kist aan de slag met hulp van hun mama en papa. De ouders lezen de opdrachten, de kinderen voeren uit. In de abstracte ruimte maken ze allerlei vormen en figuren met de lichtbak. Ze bouwen mooie landschappen met het materiaal uit de koffer.

Het bingospel nodigt hen uit om bomen, huizen, wolken of landschappen te zoeken op de verschillende schilderijen in het museum. Bij de dierenkoffer mogen ze nieuwe dieren uitvinden en zelf tekenen. “Ik vind vooral de interactiviteit tijdens de Familieroute erg geslaagd. Je kinderen hebben iets leuks te doen tijdens het museumbezoek en jij hebt er als ouder ook iets aan,” zegt Frederic.

“Dankzij de koffers worden kinderen extra gestimuleerd om kunst te ontdekken, te zoeken en te voelen. Ondertussen kan jij als ouder ook nog iets opsteken van de kunstwerken. Het was al snel duidelijk, de familiekoffers zijn 100% goedgekeurd door ons gezin. Want ook de kinderen genoten van de Familieroute waarbij er voor elke leeftijd iets te doen was.” “We vonden de lichtbak, de bingo en het Dierelirium superleuk,” concludeert kleine Nicolas. “En als ik na het museumbezoek in de klimboom en het park mag spelen, wil ik elke dag terugkomen!”

“Dankzij de koffers worden kinderen extra gestimuleerd om kunst te ontdekken, te zoeken en te voelen ... ondertussen kan jij als ouder ook nog iets opsteken van de kunstwerken.”

Frederic: “Als rasechte Gentenaars bezoeken wij het MSK regelmatig. Qua familievriendelijkheid zijn ze hier echt goed bezig. Het gebouw zelf is supermooi, het is gelegen in een rustige, groene omgeving met een park en speeltuin in de nabijheid, dus je hebt hier alles mee om een gezellige daguitstap te beleven. Met de komst van de Familieroute zullen nog meer families in het MSK kunnen genieten van een museumbezoek, daar zijn we van overtuigd.”

Website:
www.mskgent.be

Raversyde

Raversyde heeft alles in huis om families een dagvullende bestemming te bieden

“We willen evolueren naar een museum waar elke bezoeker zich thuis voelt.”

Een natuurpark waar je kan wandelen en spelen met je kinderen, waar je samen geschiedenis kan opsnuiven, en waar je samen kan kijken en beleven: Raversyde heeft alles in huis om families een dagvullende bestemming te bieden. Toch was familievriendelijkheid bij aanvang niet de belangrijkste doelstelling. “We willen nog heel veel realiseren om families met kinderen aan te trekken, maar door het weinige personeel was dit niet altijd haalbaar voor ons.” Maar er is verandering op til ...

Neem nu Batterij Aachen, een onderdeel van Raversyde. Dit unieke bunkercomplex uit WO I ligt in een glooiend duingebied met uitzicht op zee. De afgelopen jaren onderging de batterij een uitgebreide en grondige restauratie en herinrichting. Met beeld, animaties en een 3D-reconstructie kom je vandaag meer te weten over de oorlog op zee en de kustverdediging. De wereldoorlog blijft een belangrijk onderdeel van onze geschiedenis en is geen evidente materie. Families met kinderen zijn daarom dankbaar voor laagdrempelige info rond dit thema. “We merken echt dat families ons gloednieuwe aanbod rond Batterij Aachen wel kunnen smaken,” vertelt coördinator-conservator en vader van drie tieners Mathieu de Meyer. “Dat is ooit anders geweest. Ik werk hier sinds 2011 en toen werkten we met een heel kleine ploeg van 11 personeelsleden op dit grote domein. Het museum openhouden was toen al een hele klus op zich. Ondertussen breidden we uit en is publieksmedewerker Sarah Goderis erbij gekomen waardoor we steeds meer actief kunnen inzetten op gezinnen als doelgroep voor ons permanente aanbod. Vroeger organiseerden we enkel specifieke activiteiten voor families tijdens evenementen, maar we merkten een grotere interesse. We willen nu evolueren naar een museum waar alle doelgroepen zich thuis voelen.”

Balans tussen erfgoed en familiale beleving

Mathieu en Sarah waren alvast enthousiast om deel te nemen aan het pilotproject rond familievriendelijkheid van Toerisme Vlaanderen. “Zelf ben ik mama van twee kleine kinderen. Zij zijn ondertussen mijn grootste proefkonijnen voor het uitwerken van familievriendelijke activiteiten. Sinds het opstarten van het traject zijn we veel bewuster gaan kijken naar de familievriendelijkheid op onze site en heeft het echt een lampje doen branden,” zegt publieksmedewerker Sarah Goderis. “Het is een kwestie van een balans te vinden tussen erfgoed en de eigenlijke beleving voor de kinderen.”

Interactief en 3D-simulatie

Aan de hand van een interactieve zoektocht neemt Raversyde families vandaag mee in het WO I-bunkercomplex Batterij Aachen. Dankzij draagbare tablets kunnen zowel volwassenen als kinderen een digitale rondleiding volgen over WO I, met ondersteuning van animaties en 3D-beelden “We zijn bijzonder trots dat we dit project de afgelopen maanden hebben kunnen verwezenlijken samen met externe partner Janien Prummel van de Derde Verdieping, een adviesbureau voor musea en publiek. In één van onze bunkers kunnen kinderen aan de hand van een 3D-simulatie en een Playstation bewonderen hoe de bunker er uitzag tijdens de oorlog. De simulatie is opgezet als een echte game en dat spreekt kinderen enorm aan. Spijtig genoeg tonen we dit onderdeel momenteel enkel aan groepen die met een gids Raversyde bezoeken, maar we denken erover na hoe we dit in de toekomst misschien anders kunnen doen.”

Mathieu de Meyer
Coördinator-conservator

Sarah Goderis
Publieksmedewerker

Familiezoektocht

Ondertussen staan Mathieu en Sarah aan de vooravond van de vernieuwing van het WO II-gedeelte. De Atlantikwall is één van de best bewaarde delen van de Duitse verdedigingslinie in België met meer dan zestig bunkers, open en ondergrondse gangen, observatieposten en geschutstellingen gebouwd tijdens WO II. Sarah: "Voor de Atlantikwall hebben we al een familiezoektocht, een simpele zoektocht gewoon op een blaadje papier. Het idee is dat kinderen op zoek moeten naar de objecten die uitgevonden werden in de tijd van WO II. Daarover moeten ze vervolgens vragen oplossen gedurende het parcours. We willen deze zoektocht regelmatig updaten of vernieuwen. Ook hiervoor werken we

op dit moment samen met de Derde Verdieping."

Sarah en Mathieu merkten op dat ze voor de vernieuwing van het WO II-gedeelte van Raversyde al in de beginfase nadachten over het thema familievriendelijkheid. Sarah: "De werkwijze is zeker ver-

anderd sinds we in het pilotproject zijn gestapt. We zijn eigenlijk een beetje gebrainwasht (lacht). De wil en de goesting zijn er, maar soms ontbreekt het ons aan tijd én personeel om alles te kunnen verwezenlijken wat we zouden willen. We lossen dit wel creatief op door samen te werken met externe partners zoals de Derde Verdieping of freelancers, maar ook met de Stad Oostende werken we nauw samen. We versterken elkaar op vlak van promotie en communicatie, en verwijzen regelmatig naar elkaars activiteiten."

"Een simpele zoektocht op een blaadje papier. Eenvoudige dingen werken vaak het beste bij families."

Familievriendelijke stewards

Nog nieuw én verfrissend sinds de heropening van Batterij Aachen, zijn de stewards. Vroeger werkte Raversyde met gelegenhedenmedewerkers die af en toe kwamen bijkussen en hielpen bij de ticketing en de bewaking. Naarmate het traject met Toerisme Vlaanderen vorderde, stelden ze zichzelf de vraag: 'Waarom deze groep niet inzetten om de site familievriendelijker te maken?' Sarah: "Vandaag zijn de vroegere gelegenhedenmedewerkers omgetoverd tot echte stewards getooid in oorlogskostuums die aansluiten bij het thema.

De stewards staan verspreid op het domein en geven actief info mee. Ze vangen bezoekersvragen op, geven de gasten meer uitleg over de site, heten hen welkom en helpen bij de zoektocht en de digitale rondleiding. Ook tijdens evenementen kunnen we rekenen op de hulp van onze stewards. Ondertussen hebben we een ploeg van 15 gemotiveerde stewards: van ex-militairen die hun oorlogsverhalen kunnen vertellen, tot jonge medewerkers die het fantastisch vinden om in deze omgeving te mogen werken. Elke weekdag zetten we twee stewards in, tijdens weekends en op feestdagen zijn dat er drie. Ja, onze stewards zijn echt een leuke manier om in interactie te gaan met bezoekende families. We voorzien nog bijkomende opleidingen voor hen. Maar de reacties van bezoekers zijn alvast lovend."

"Ik droom van een speelbos met elementen uit de wereldoorlogen zoals loopgraven, bunkers, gangen en camouflage-elementen."

Raversyde heeft alles in huis om families aan te trekken. Sarah: "We zijn een openluchtmuseum en natuurpark, dus kinderen mogen hier gerust lawaai maken en rondlopen, graag zelfs. Hier wandelen is veel meer ontspannen dan een bezoek met kinderen aan een gesloten museum. Deze troef willen we in de toekomst nog veel meer uitspelen. In onze communicatiekanalen zoals folders, flyers en sociale media zorgen we er bijvoorbeeld voor dat families meer in beeld komen. Beeldmateriaal is erg belangrijk geworden. We beseffen dat ook onze website nog meer aangepast moet worden om families uit te nodigen. Gelukkig zien we dat het thema 'familievriendelijkheid' steeds meer gedragen wordt door al onze medewerkers. Ook al zijn we met een kleine ploeg, iedereen is overtuigd."

Spelend leren

In het andere deel van het natuurpark willen Mathieu en Sarah nog extra inzetten op hands-on activiteiten. Nu al beschikken ze over een prachtige speeltuin met natuurlijke speelelementen. Maar het kan nóg beter. Mathieu: "Ik droom namelijk van een speelbos met elementen uit de wereldoorlogen zoals loopgraven, bunkers, gangen en camouflage-elementen. Ook in de middeleeuwse huisjes kunnen we nog veel meer speelelementen verwerken om gezinnen aan te spreken. We horen

vaak dat kinderen zich aangetrokken voelen tot de oude huisjes en de meubels, dus waarom zouden we hier geen rekening mee houden bij de herinrichting? Ik houd ondertussen familievriendelijke ideeënlustjes bij en overall waar ik kom haal ik inspiratie of denk ik na over wat er bij ons nog beter kan. Misschien zouden we automaten met babyvoeding kunnen voorzien? Of een microgolfoven, trappen met glijbanen, een nog speelser parcours zodat kinderen nog meer kunnen klimmen en klauteren, een uitleendienst voor draagzakken, een familiegrondplan, een veiliger infrastructuur ... ? Er is echt nog veel mogelijk. Ik ben alvast trots op ons familievriendelijk café aan zeer democratische prijzen. Het is misschien wel een eindje wandelen, maar het is een fijne plek waar families een pakje friet of een pannenkoek kunnen eten, waar kinderen kunnen spelen in de speeltuin of op het springkasteel, en waar ze even kunnen onthaasten. In vergelijking met andere provinciale domeinen vind ik ons café één van de meest familievriendelijke cafetaria's."

Teambuilding voor families

Gezinnen blijvend aan het openluchtmuseum binden, zal ook voor deze site een uitdaging blijven. Sarah: "Maar we doen ons best om een hele lijst aan evenementen te organiseren: zoals een middeleeuws weekend met ridders, of zoektochten, nocturnes, kinderworkshops ... Bij elk evenement zorgen we ervoor dat er iets leuks te beleven valt voor kinderen. Ook voor de prijs moet een familie het niet laten om ons te bezoeken. Tijdens evenementen is de inkom vaak gratis, en anders is de toegang 8 euro voor een volwassene en tot 12 jaar is de toegang voor kinderen gratis."

Ondertussen werkt Raversyde keihard aan een nieuwe visie doorspekt van familievriendelijkheid. Mathieu: "Zo willen we buiten de lijntjes blijven kleuren, interactie stimuleren tussen de mensen, en verschillende vormen van beleving aanbieden. **We willen eigenlijk de teambuilding voor families worden. Daarnaast moeten we uiteraard ook een educatief park blijven waar bezoekers zich kunnen ontspannen.** Natuur en erfgoed moeten hand in hand blijven gaan, daarin zijn we echt uniek."

"Familievriendelijkheid moet gedragen worden door heel je team en heeft tijd nodig."

Hun grootste tip voor andere musea? Mathieu: "Familievriendelijkheid moet gedragen worden door heel je team en heeft tijd nodig. Zorg er ook voor dat de basis zoals verzorgingskussens, een veilige omgeving en een simpele zoektocht in orde is. Het zijn kleine dingen die ervoor zorgen dat een familie zich welkom voelt. **Wij vragen ook regelmatig feedback aan bezoekers en we hebben een gastenboek waar ze een boodschap voor ons kunnen achterlaten.** Dat helpt ook. Eén van mijn goede vrienden die geen grote museumfanaat is, kwam nog niet zo lang geleden naar Raversyde en vertelde mij achteraf hoe fantastisch zijn kinderen de beleving vonden. Ze waren hier maar liefst 5 uur gebleven. Dat is voor mij een bewijs dat we toch wel een familievriendelijk park zijn."

< **Lucrèce Hoste**
Steward

Een dag werken in Raversyde is nooit hetzelfde. Lucrèce: "Meestal deel ik eerst de tablets met de zoektochten uit. In de namiddag werk ik op het circuit en geef ik uitleg aan de bezoekers. **Wat ik vertel, en hoeveel, hangt af van familie tot familie.**"

Mag je dat thuis ook doen?

Kinderen aanspreken op een vriendelijke manier is zo belangrijk, klinkt het bij Lucrèce. "Kom eens bij oma," zeg ik vaak tegen jonge kinderen. Ik ben zelf oma van vier kleinkinderen tussen 3 en 14 jaar en dat helpt om familievriendelijk ingesteld te zijn. Ouders vinden het bijzonder fijn dat ik kinderen zo aanspreek. We kregen gelukkig wel een opleiding van de Derde Verdieping van enkele avonden in Raversyde waarin we leerden hoe we families moeten benaderen, dat was wel nodig voor sommige stewards. "Mag je dat thuis ook doen?" is nog zo'n standaardzin die altijd werkt," lacht Lucrèce.

"Ik ben blij dat we hier vandaag zoveel families mogen ontvangen. Heel veel kinderen doen je hart van bij de eerste aanblik smelten. Wanneer ze na de zoektocht een klein geschenk krijgen, blinken hun oogjes. Je krijgt er zoveel voor terug en dat is de reden waarom ik zo graag steward ben. Laat die gezinnen maar komen, ik ben er helemaal klaar voor!"

Steward Lucrèce Hoste

"Kom eens bij oma"

Vroeger was ze gelegheidsmedewerker in Raversyde, vandaag schittert ze als steward. Lucrèce Hoste heeft een groot hart voor Raversyde en doet haar job met hart en ziel.

Als steward helpt ze families met de familiezoektocht en de nieuwe tablets. "Ik geef hen uitleg en ondersteun waar ik kan," zegt Lucrèce. "Vroeger

zag ik vooral papa's die Raversyde kwamen bezoeken met hun zontje om te vertellen over de oorlog. Vandaag kom ik vooral veel kinderen tegen die spontaan komen vragen waar de zoektocht is. Via mond-tot-mond reclame en scholen komen veel ouders te weten dat Batterij Aachen een must-visit is voor families. Dat is een positieve evolutie."

Families Devolder en De Smet

Hoe hebben de families Devolder en De Smet Raversyde beleefd?

Alleenstaande mama Els Devolder bezocht met haar twee zonen Simon (10) en Thomas (12) Batterij Aachen.

“Toen mijn zonen na een schoolreis dolenthousiast terugkwamen van Raversyde, smeekten ze bijna om nog eens naar hier te komen. Kinderen die nog eens naar een museum willen gaan, dat maak je toch niet veel mee?,” vertelt Els. “Daarom besloot ik om met de opening van Batterij Aachen Raversyde eens te bezoeken met Simon en Thomas. Een goed idee, want het is **een uniek bunkercomplex uit WO I waarbij het verhaal achter de oorlog mooi wordt uitgebeeld**. Bovendien gingen de kinderen helemaal op in het verhaal aan de hand van de digitale gids en de zoektocht die erbij hoorde. Door de 3D-beelden, animaties en geluiden werden ze echt in het verhaal gezogen. Ook na thuiskomst bleef ons bezoek hangen. De kinderen zijn zelfs boeken in de bibliotheek gaan halen over de oorlog.”

Zoon Simon vond het een leuk bezoek. “Ik ben echt geïnteresseerd in de oorlog en omdat er nu zo’n leuke zoektocht is, kom ik graag naar hier. Meestal luister ik niet naar saaie gidsen, maar door deze tablet kan ik zelf beslissen waarnaar ik luister. En ik kan ondertussen spelen in de duinen.”

“Meestal luister ik niet naar saaie gidsen, maar door deze tablet kan ik zelf beslissen waarnaar ik luister.”

Klimmen en klauteren in de duinen

“Die combinatie van geschiedenis, cultuur en natuur vind ik echt een plus voor families. Terwijl je aan het wandelen bent, leer je iets over de geschiedenis. Je kan heel veel laten zien aan de kinderen zonder dat het saai wordt. Omgekeerd kennen de kinderen beter hun weg in die games en tablets, en kunnen zij mij op hun beurt iets uitleggen. Bovendien kunnen ze hier klimmen en klauteren in de duinen wanneer ze zich dreigen te vervelen. Daarnaast vind ik de inzet van de stewards ook heel goed gevonden. Ze hebben ons een paar keer extra uitleg gegeven en ons geholpen met de zoektocht. Fijn om zo’n aanspreekpunt te hebben tijdens je bezoek. Wanneer je je picknick meeneemt, kan je hier gerust een hele dag doorbrengen in het park. Wij komen zeker nog eens terug.”

Papa Diederick de Smet uit Oostende dook samen met zijn zoontje Hoani (6) in het oorlogsverleden.

“Wij wonen vlakbij Raversyde dus wij komen hier wel vaker om te wandelen of te lopen,” zegt Diederick. “Afgelopen zomer bezochten we als gezin voor het eerst de Atlantikwall om de lokale geschiedenis wat beter te leren kennen. We kregen een unieke kijk op de collectiestukken en over de oorlog aan de kust. Misschien was mijn zoon nog een beetje te jong om alles te begrijpen, maar we hebben alles zo goed mogelijk proberen te vertellen in kindertaal. Sowieso spreken raketten, kanonnen en bunkers tot de verbeelding van kinderen, toch?”

“Leerrijk en ontspannend tegelijk, meer moet dat niet zijn.”

Familievriendelijke evenementen

Raversyde Natuurpark is eveneens een uniek stukje natuurgebied nabij de zee waar je terecht kan voor een heerlijke wandeling. Verderop is er ook het Opvangcentrum voor Vogels en Wilde dieren. Diederick: “**Er zijn heel wat leuke evenementen op Raversyde zoals bijvoorbeeld de ‘Nacht van de Duisternis’ van Natuurpunt** waarbij we op zoek gingen naar dieren in het donker. Dat sprak ons echt aan als gezin. Maar ook een daguitstap in het natuurpark met een picknick erbij kan ons wel bekoren. Ook aan vrienden die niet zo dicht bij de kust wonen, kan ik een bezoek aan Raversyde alleen maar aanraden. De duinen, de zee, het oorlogsthema, het vogelopvangcentrum, alles vind je op één plek én je kan het combineren met een andere activiteit in Oostende. Leerrijk en ontspannend tegelijk, meer hoeft dat niet te zijn.”

Website:
www.raversyde.be

8 x familievriendelijke best practices

Van Vlaanderen de uitgelezen familievriendelijke toeristische trekpleister maken, kan alleen maar door zelf de vinger aan de pols te houden en concrete voorbeelden te verzamelen. Zo verzamelden we 8 inspirerende cases uit binnen- en buitenland, telkens met verschillende invalshoeken. Uiteraard zijn dit niet de enige 'goede voorbeelden' maar ze geven je alvast een mooi beeld van wat er allemaal leeft in de sector.

Deze uitgelichte cases kunnen misschien inspiratie of stof tot nadenken bieden om in jouw museum of site verder aan de slag te gaan met een familieaanbod:

- › **Historium Brugge** experimenteert met multimedia.
- › **PLAY Kortrijk** laat bezoekers kunst beleven met alle zintuigen.
- › **Bokrijk** brengt erfgoed tot leven.
- › **Museum of London** brengt families, museummedewerkers en archeologen in rechtstreeks contact met elkaar.
- › **Het Zwin Natuur Park** voorziet een aanbod in elk seizoen.
- › **Hof van Busleyden** brengt de historische inhoud op een erg aanschouwelijke manier.
- › **Wonderkamers** lokt families naar het museum dankzij een aanbod voor kinderen en tieners.
- › **M - Museum Leuven** kiest ervoor de drempels te verlagen dankzij de Museumtuin.

Nog meer inspiratie

Deze internationale musea wonnen recent een Award voor familievriendelijkheid:

- › Family Friendly Museum Awards (Kids in Museums): Leeds City Museum
- › Kidsproof Museum Nederland (Museuminspecteurs): Continuum Discovery Centre
- › Children In Museums Award (Hands on!): the Keppel Centre for Art Education - National Gallery Singapore
- › Best free family day out in the UK: National Railway Museum in York
- › Best educational day out in the UK: St Fagans National Museum of History, Cardiff
- › Hoop Award London: Natural History Museum London

Historium Brugge

Een geschiedkundig thema op een toegankelijke manier brengen voor jong en oud, dat is het doel van het Historium in Brugge. Deze site neemt zijn bezoekers mee op tijdreis naar de Brugse middeleeuwen, aan de hand van een wonderlijk videoverhaal doorheen zeven historische themakamers. Bezoekers worden helemaal ondergedompeld in de beleving dankzij de decors, speciale effecten, geuren én geluiden. Door in te zetten op virtual reality en een videogame op maat spreekt het Historium een breed publiek aan, waaronder ook families en tieners.

Het Historium is eigenlijk geen museum, maar een historische attractie met verschillende belevingen voor jong en oud. In de 'Historium Story' volg je

het liefdesverhaal van Jacob, de leerjongen van Jan van Eyck. Het verhaal wordt ondersteund door film, wonderlijke decors en speciale effecten. Na de zeven historische themakamers kom je terecht in de 'Historium Exhibition', een interactieve tentoonstelling met aanvullende informatie over de Brugse middeleeuwen. De 'Historium Virtual Reality Tour' brengt je virtueel terug naar

het jaar 1435, een ervaring die je voelt tot in de toppen van je tenen. De nieuwste 'must do' van het Historium is de 'Historium Toren', de mooie neogotische toren van het gebouw die je Brugge laat zien vanuit een 360° perspectief. In het

Duvelorium Grand Beer Café, met panoramisch terraszicht op de Markt, kan je achteraf uitblazen van je bezoek.

"Het Historium wil een boeiende beleving zijn voor alle leeftijden. We willen een familie-uitstap op een leuke en interactieve manier interessant maken voor jonge kinderen, maar ook voor tieners én grootouders."

"Het Historium wil een boeiende beleving zijn voor alle leeftijden. Ons doel is om een familie-uitstap op een leuke en interactieve manier interessant te maken voor jonge kinderen, maar ook voor tieners én grootouders," vertelt general manager Christophe Roose. "Daarom besteden we veel aandacht aan onze publiekswerking en innovatie. Het Historium

is met bijna 200.000 bezoekers per jaar de meest bezochte toeristische attractie van Brugge. Die geweldige cijfers geven ons de energie en nodige kracht om nog verder te groeien, in bezoekersaantal én in kwalitatief aanbod."

“We zetten een familie-parcours op waar voelen, ruiken en kijken centraal staan en verhogen nog extra de interactiviteit en de funfactor door familie- en kindvriendelijke doe- en zoekopdrachten in te zetten, zoals bijvoorbeeld geur- en voelkisten, digitale quizzen, maar ook educatieve pakketten voor scholen.”

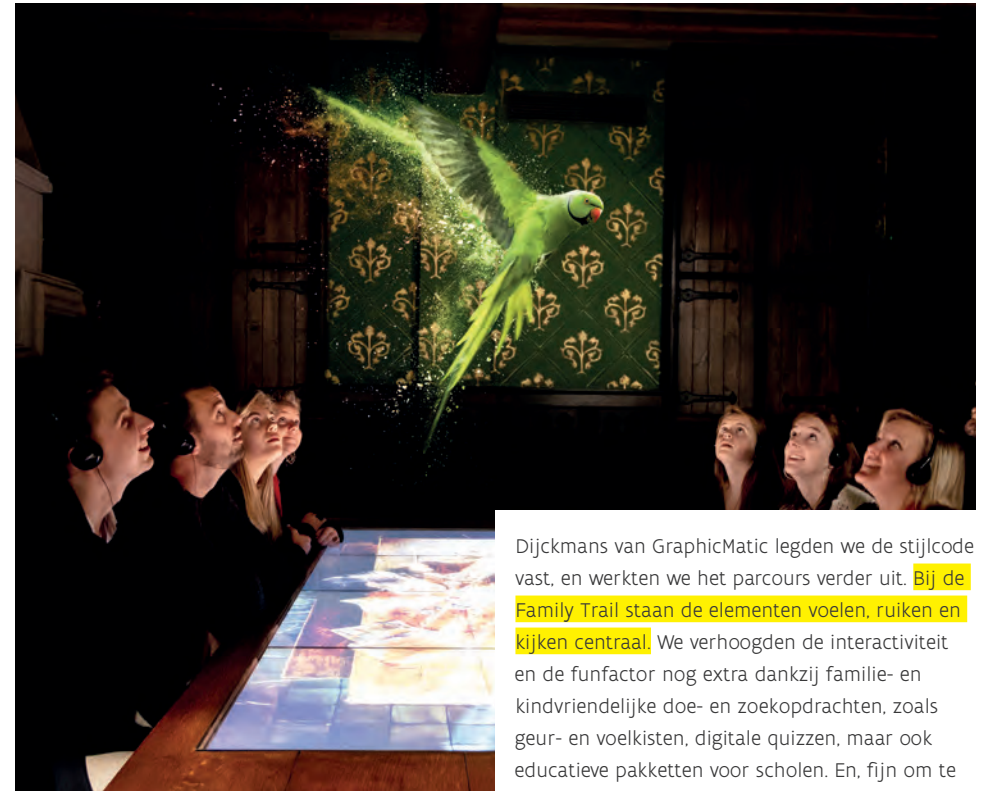
Virtual reality

Christophe: “Met onze VR-beleving bereiken we vooral jongeren en studenten. We hebben 16 virtual reality-cabines waarin je gedurende 8 minuten teruggaat in de tijd van de Gouden Eeuw. Het is een virtuele reconstructie van de Brugse binnenstad in 1435, waarin je de middeleeuwse architectuur ontdekt. Een heel intense ervaring die een breed publiek aanspreekt en aansluit bij de leefwereld van jongeren die volop in de flow van virtual reality en gaming zitten.”

Beste Familievriendelijke Toeristische Attractie

Het Historium probeert een blijvend verschil te maken met andere musea en attracties in ons land. In 2017 werd het Historium finalist op de Toerisme Vlaanderen Awards in de categorie ‘Beste Familievriendelijke Toeristische Attractie’. Christophe: “Dat zette ons aan het denken, want hoe konden we de familiebeleving in het Historium die al goed bevonden was, nóg beter maken? Samen met ervaringsdeskundigen maakten we in 2017 de interactieve tentoonstelling helemaal kidsproof en ontwikkelden we een familieparcours op maat van ons publiek. Met de meertalige Family Trail gaan we *back to basics*. Samen met Hans

Dijckmans van GraphicMatic legden we de stijlcode vast, en werkten we het parcours verder uit. Bij de Family Trail staan de elementen voelen, ruiken en kijken centraal. We verhoogden de interactiviteit en de funfactor nog extra dankzij familie- en kindvriendelijke doe- en zoekopdrachten, zoals geur- en voelkisten, digitale quizzen, maar ook educatieve pakketten voor scholen. En, fijn om te zien, sinds de lancering van de Family Trail zien we opvallend meer positieve reviews door families.”

Een stapje voor

Families aan ons blijven binden op een frisse en leerrijke manier, dat is waar het Historium wil blijven op inzetten. “We willen eigenlijk steeds *one step ahead* blijven in de sector door met innovatieve projecten te experimenteren en nu al bezig te zijn met de toekomst van de attractie,” zegt Christophe. “Het Laborium, dat naast een VR speelhal ook een ‘innovation lab’ vormt, is hier een goed voorbeeld van. Daar experimenteren we met de nieuwste technologieën op vlak van virtual, mixed en augmented reality. We bekijken nu hoe we dit kunnen vertalen naar toeristische, museale en historische toepassingen. We willen nieuwe technologieën hanteren om het verleden tastbaar dichtbij te brengen. Zo werd het Historium dit jaar finalist op de West-Vlaamse Toerismeprijzen in de categorie Innovatieve Ondernemer.”

Website:
www.historium.be

PLAY Kortrijk

Tijdens de zomer van 2018 gooide de stad Kortrijk hoge ogen met 'PLAY', een eigenwijs stadsfestival dat bezoekers aanspoort om meer te spelen en zich weer kind te laten voelen via hedendaagse kunstwerken. 'PLAY' is meteen een prachtig voorbeeld van hoe je hedendaagse kunst tot bij een breed publiek kan brengen. De doelstelling van de stad Kortrijk met dit evenement was om een breed publiek naar de stad te lokken, en daar slaagde ze meer dan uitmuntend in.

"We wilden volwassenen aansporen om mee te spelen en zich weer kind te voelen via hedendaagse kunstwerken."

Op verschillende binnen- en buitenlocaties in de stad kon je je tijdens het stadsfestival onderdompelen in de unieke wereld van internationale beeldende kunst. Bovendien waren de installaties zo opgezet dat ze goed scoorden als Instagram-decor. Op die manier creëerde Kortrijk extra buzz bij de doelgroep families met kinderen. 'PLAY' mag dus een prachtig voorbeeld genoemd worden van familievriendelijkheid.

"De installaties zijn zo opgezet dat ze goed scoorden als Instagram-decor. Op die manier creëerde Kortrijk extra buzz bij de doelgroep families met kinderen."

"We zijn absoluut geslaagd in ons opzet om meer families naar onze stad aan te trekken," zegt Mathieu Van de Sompel, communicatie verantwoordelijke van het kunstencourcours. "Een van de sterktes van 'PLAY' was volgens mij dat het project zeker inhoudelijk sterk was, maar eveneens heel toegankelijk en laagdrempelig voor een breed publiek. Zo waren er speciale pakketten voor kinderen en jongeren, maar ook voor mensen met een visuele beperking en mensen met een verminderde mobiliteit. Het was vooral de interactie met de kunstwerken die zorgde voor de laagdrempeligheid – en bijgevolg populariteit – van het stadsfestival. 'PLAY' was geen saaie 'kijken mag, aanraken niet-kunst', maar je kon de kunstwerken als het ware 'beleven': erop of -in kruipen, ervan rollen ... Bovendien was het kunstencourcours ook visueel aantrekkelijk voor een brede doelgroep. Deze combinatie zorgde ervoor dat 'PLAY' aantrekkelijk was voor iedereen: voor kunstliefhebbers, maar evenzeer voor families."

Een schot in de roos voor families

Mathieu: "PLAY' was tot onze blijdschap een echte hit bij families. Het was een parcours dat telkens opnieuw de kracht had om groot en klein te verrassen. Geen enkel kunstwerk of locatie was hetzelfde. Heel wat kunstwerken waren populair bij families en domineerden onze Instagramfeed. Zeker het kunstwerk met confettibad 'I am prepared for you' van Markus Sixay was in trek. Maar ook het reuzegrote 'Bed' van Jennifer Rubell op de Grote Markt was een publiekstrekker: het opblaasbed stond symbool voor het plezier van een kind dat

op en neer springt op het bed van zijn ouders. 'Manifest destiny' van Piero Golia belichaamde dan weer het dilemma om al dan niet een sprong in het ijle te wagen. Durfde je vanaf het platform de Broeltoren in het diepe te springen op een zachte schuimmatras, of koos je ervoor om te passen? De populariteit van het kunstencourcours bij families was er volgens ons omdat volwassenen zich nog eens heerlijk kind konden voelen, en samen konden spelen met hun eigen kinderen. Naast de kunstwerken was er ook het 'PLAY' Stadsspel. Voor 5 euro konden gezinnen een parcours op maat samenstellen via leuke doe-opdrachten bij de verschillende kunstwerken. Zo was er bijvoorbeeld de wilde route, de muzikale route ... of je volledig eigen gecreëerde route."

Website:
www.playkortrijk.be

Gratis én toegankelijk, maar ook leerpunten

Mathieu: "PLAY' Kortrijk was een gratis festival waarvoor we in 2018 samenwerkten met curatoren Patrick Ronse en Hilde Teerlinck. Alle kunstwerken waren bovendien gemakkelijk te voet bereikbaar, en even toegankelijk voor volwassenen, tieners als voor jonge kinderen. Dat was zeker een pluspunt voor families. Uiteraard waren er ook leerpunten. Zo waren we op bepaalde momenten onderbemand om de grote toestroom van bezoekers aan te kunnen. Hierdoor hebben we tijdens het project nog meer vrijwilligers en jobstudenten moeten inzetten. Bij de populaire uitleenfietsen bij het interactieve werk 'Les Bikes de Bois Ronds' van kunstenaar Gavin Turk waren er helaas geen tweewielers voorzien voor kinderen. Jammer, want achteraf gezien konden kinderfietsen gemaakt door Gavin Turk misschien wel een leuke extra geweest zijn."

"We willen families blijven verwelkomen in onze stad op een aantrekkelijke manier."

"Het is de bedoeling dat we in 2021 in Kortrijk een nieuw stadsparcours rond actuele kunst organiseren omdat we families willen blijven verwelkomen op een aantrekkelijke manier. We zijn ervan overtuigd dat inhoudelijk sterke werken die laagdrempelig en toegankelijk zijn voor iedereen kernwaarden zijn die we moeten meenemen naar een volgende editie. In totaal vonden zo'n 175.000 mensen de weg naar Kortrijk. Aangezien we gemikt hadden op 30.000 zijn we zeker in ons opzet geslaagd."

Openluchtmuseum Bokrijk

In het Openluchtmuseum Bokrijk ontdek je op een speelse manier hoe het verleden onze toekomst inspireert. Niet alleen dompelt deze site je onder in het verhaal over echt vakmanschap van vandaag tot vroeger, je kan er ook demonstraties of workshops bijwonen tijdens boeiende ateliers. Bezoekers kunnen terecht in de speelschuur met traditionele volksspelen in een eigentijds jasje. De speeltuin én de brasserie maken van je bezoek aan dit museum een geslaagde totaalbeleving.

“Bokrijk is én een museum, én een speeltuin, én een arboretum, én een kasteelpark, én een natuurlijk fiets- en wandelpark.”

Intussen is de speelschuur één van de grote familietrekkers in het Openluchtmuseum Bokrijk, maar voor de renovatiewerken was dit helemaal anders. Om er een toegankelijke en inspirerende plek van te maken, werkte Bokrijk samen met De Gouden Lineaal-architecten en ontwerpster Linde Hermans. **Oude spelen in een eigentijds jasje presenteren met respect voor de traditie**, dat was het doel en daar zijn ze meer dan in geslaagd. Bezoekers kunnen in de speelschuur volop speelerfgoed uit Vlaanderen uitproberen, zoals kegelen, krulbollen, beugelen of steltlopen. Het ontwerp nodigt jong en oud uit om samen te spelen. Sommige spelen zijn sinds de renovatie zelfs uitgerust met een technologische aanvulling: een stappenteller bij het steltlopen of een snelheidsmeter bij de sjoelbak. Heel erg origineel!

Naast ‘spelen’ heeft ook de collectie inheemse dierenrassen een enorme aantrekkingskracht op gezinnen met kinderen. “Met gezinnen gaan we in Bokrijk graag in gesprek over de veranderende relatie tussen mens en dier”, zegt stafmedewerker publieksbemiddeling bij Bokrijk Bea Vaes. “Tijdens het zomerfestival oogsten we met het programma ‘Op stap met de boer’ een geweldig succes. Nog weinig bezoekers beseffen dat het levend erfgoed ook een onderdeel is van de collectie-Bokrijk. **Ons park kweekt, toont en verzorgt een zeer diverse dierenstapel**. Denk aan het Belgisch landvarken, en het Belgisch trekpaard ... In 2016 startten we een imkerij op en sindsdien slingeren we ook onze eigen Bokrijkhoning.”

Laat je in Bokrijk onderdompelen in het verhaal over vakmanschap

“In het museumdeel Haspengouw dompelen de Living History-acteurs de bezoekers onder in het dagelijks leven van het platteland in Vlaanderen anno 1913. De acteurs gaan helemaal op in hun rol: mijnheer pastoor houdt zijn donderpreek, de meester of de juffrouw geeft les in het schooltje, en op de boerderij wordt er hard gewerkt. Leuk voor de bezoekers is dat je de acteurs actief vragen kan stellen, die ze vervolgens beantwoorden vanuit hun karakter.

Bokrijk kent eveneens een lange traditie van hands-on activiteiten en demonstraties. **Vakmanschap vertaalt zich in Bokrijk in ateliers, demonstraties en cursussen**. De twee nieuwe atelierschuren kregen een hedendaagse look and feel en zijn vrij toegankelijk voor bezoekers. De bedoeling is om gasten op een laagdrempelige wijze te laten proeven van verschillende ambachten. Families kunnen vrij aanschuiven aan een ateliertafel naar keuze, zo kan je broodbakken, pottendraaien of leder bewerken. Er is keuze uit een achttal open ateliers die je telkens een deelname-jeton kosten van 5 euro.”

“We investeerden in een gezinsvriendelijke openluchtspeeltuin die volledig vernieuwd is met toestellen voor de allerjongste kinderen, en een pas gemaakte avonturenhoek voor de grotere kinderen.”

Totaalbeleving voor heel de familie

Families zijn op zoek naar afwisseling en kiezen daarom graag voor dagvullende bestemmingen zoals Bokrijk waar ze niet alleen cultuur kunnen opsnuiven, maar ook kunnen spelen en iets lekkers eten. Bea: “Bokrijk biedt een bijzondere mix van natuur, cultuur en recreatie. We zijn én een museum, én een speeltuin, én een arboretum, én een kasteelpark, én een natuurlijk fiets- en wandelpark. Je kan hier gerust een hele dag doorbrengen met je gezin. Het museumbezoek is tegelijkertijd een natuurbeleving van ca. 95 ha cultuurlandschappen en dat binnen een groen park van 550 ha.

Met ongeveer 1 miljoen parkbezoekers per jaar is Bokrijk de grootste dagattractie in Limburg, in het bijzonder voor families met kinderen. **We investeerden bewust in een gezinsvriendelijke en veilige openluchtspeeltuin**, zo kwamen er volledige nieuwe speeltoestellen voor de jongste kinderen, een nieuwe avonturenhoek voor de grotere kinderen, we zorgden voor meer zitgelegenheid voor volwassenen, en investeerden in veiligheid.”

Bokrijk promoot zichzelf sterk als familievriendelijke totaalbeleving.

Dat doet het park niet alleen via de website maar ook via sociale media, blogs en verschillende publicaties. De laatste jaren heeft het Openluchtmuseum hard ingezet op families. Bea: "Het klopt dat families vandaag drukke agenda's hebben met weinig gezinstijd, maar als ze tijd hebben, brengen ze die graag samen door. Bokrijk speelt hier graag op in en is hierdoor dé plek bij uitstek geworden waar gezinnen op hun eigen ritme en vanuit hun eigen interesses samen kunnen ontdekken, onthaasten, ontmoeten en van elkaar kunnen genieten, of het nu spelen, fietsen, wandelen, culinair genieten, of tot rust komen is. En ja, de familie hond mag ook mee op museumbezoek, meteen een belangrijk gegeven dat ons onderscheidt in het museale landschap. Dit vinden we belangrijk, want zo kunnen we ook families met huisdieren aantrekken."

Een bijzondere vernieuwing sinds 2016 is **Fietsen door het water** dat in 2018 door het Amerikaanse weekblad TIME aangeprezen werd als één van de 100 meest fantastische plekken ter wereld om te bezoeken. De attractie is erg populair bij zowel jong en oud. Bea: "We legden een fietspad aan dat één van de vijvers van natuurgebied de Wijers doorkruist. Fietsers rijden op een pad van 3 meter breed met het water aan weerszijden op ooghoogte. Zo lijkt het alsof fietstoe- risten versmelten met de omgeving en het water. Iets waar we bij Bokrijk bijzonder trots op zijn."

Laagdrempelig en kindvriendelijk

Bea: "We willen vooral een laagdrempelig museum blijven. Dat doen we enerzijds door een familievriendelijk museumtarief van 2 euro te hanteren. Anderzijds kan een heel gezin, of kunnen grootouders met kinderen, met het erg voordelige Bokrijkabonnement van 95 euro een heel jaar toegang krijgen tot het museum en alle evenementen. Interessant om weten is dat we bij de verkoop van gezinsabonnementen een weerspiegeling van onze maatschappij zien. Vroeger vormde het kerngezin met twee tot vier kinderen het hoofdaandeel. Vandaag verkopen we meer abonnementen voor gezinnen met vijf tot tien personen door de toename van nieuw samengestelde gezinnen. Een interessante evolutie is ook de **toename van intergenerationale bezoeken dankzij het grootouderabonnement**. Een herhalingsbezoek stimuleren we door het organiseren van gezinsvriendelijke paas- en zomerfestivals. We versterken de band

met abonnees doordat ze na sluitingstijd nieuwe exclusieve programma's aangeboden krijgen zoals een picknickontbijt, op stap met de boer van Bokrijk of een sprookjeswandeling voor bedtijd. Bovendien krijgen gezinsabonnees exclusieve nieuwsbrieven en inhoudelijke bulletins. Nieuwe prikkelende initiatieven nodigen gezinnen uit om Bokrijk jaar na jaar opnieuw te ontdekken of te beleven. Zo zal je in 2019 het Bruegelparcours 'De wereld van Bruegel' ook al 'gamend' kunnen afleggen en kan je via 'augmented reality' op zoek gaan naar voorwerpen uit het schilderij 'De strijd tussen Carnaval en Vasten'.

We werken als 'mensenmuseum' voor, door en met mensen. Samen met 120 gemotiveerde vaste Bokrijk-collega's werken we het jaar rond heel hard aan een familievriendelijke site. In het openingsseizoen (van de paasvakantie tot eind oktober) groeit de ploeg Bokrijkmedewerkers nog verder aan tot **een boeiende mix van 500 mensen**. Allen met passie voor hun vakmanschap, rol en deskundigheid, gaande van parkeerwachters en speeltuintoezichters, kassa- en baliepersoneel, gastheren en -vrouwen, tot ambachtslui, acteurs, gidsen en ateliereducatoren. Bokrijk investeert in zijn medewerkers door verschillende acties en initiatieven te organiseren die telkens de driehoek 'medewerker-museum-publiek' moeten verbinden. Dat kan gaan van de jaarlijkse uitgave van een fotoboek waarin de meer dan 500 medewerkers

worden voorgesteld, maar eveneens investeren we in vorming, luistersessies, previews en museumwandelingen voor personeelsleden. Ook dialogen vinden we belangrijk, we lieten bijvoorbeeld naar aanleiding van de 60-jarige viering van Bokrijk alle medewerkers en vrijwilligers stemmen op het woord dat hun gevoel bij Bokrijk weerspiegelt. Het werd **'Fier op Bokrijk', en dat zijn we ook.**

Bea: "Dat we niet elke dag van het jaar open zijn, ervaren we als een grote uitdaging. We streven ernaar de fysieke en spreekwoordelijke poorten 365 dagen per jaar te openen. Bokrijk als een levend, open huis waar er wordt gewandeld, gejojgd en gefietst, gewerkt, beleefd, gespeeld en geleefd zelfs. Daarom investeren we jaar na jaar om het openingsseizoen te verlengen. In 2018 was het Openluchtmuseum 214 dagen geopend, in 2014 was dat nog maar 168 dagen. Door extra nocturnes op zomeravonden, het openstellen van het museum voor winterwandelingen, en het inrichten van open ateliers slagen we erin elk jaar méér Bokrijk aan te bieden aan onze bezoekers."

Website:
www.bokrijk.be

Museum of London

In het Museum of Londen leer je alles over ... Londen. Het museum trekt volop de kaart van gezinnen. Dat zie je in de speciaal ontworpen en interactieve kindergalerijen, de stimulerende videogames die het museum aanbiedt, of de vrijwillige gidsen die speciaal opgeleid zijn om gezinnen te woord te staan.

“Voor families maken we echt een verschil en dat werkt in twee richtingen. Enerzijds trekt de inhoud van ons museum het hele jaar families aan. Anderzijds zetten we ook echt in op de presentatie van ons museum richting families.”

In Londen vind je de beste musea van de wereld en ze zijn meestal nog gratis ook. Het Museum of Londen is één van de familievriendelijke musea waar je zeker eens moet langsgaan met kinderen. “Drie simpele woorden hebben we nodig om te omschrijven wat we hier doen in het Museum of Londen: **We Are London**”, zegt Simone Few, programmaverantwoordelijke en gespecialiseerd in families. Wanneer je in Londen bent met je familie is een bezoek aan ons museum iets wat je absoluut niet mag missen. Want groot én klein leert er alles wat onze hoofdstad te bieden heeft.

Als gezin begint je bezoek al thuis. Op de website kan je alvast een activiteitenblad downloaden om mee te nemen doorheen de galerij. Dit vinden kinderen meestal erg leuk. Simone: **“Daarnaast letten we op belangrijke details zoals een warm welkom voor families, we voorzien kinderstoelen, lockers en babyruimtes.** Het zijn kleine ingrepen, maar ze zorgen er wel voor dat families een leuk bezoek ervaren. In het museum is er ook elke keer weer iets nieuws om te ontdekken voor families. Zo organiseren we ook evenementen speciaal voor baby's, peuters en families.”

“Voor families maken we echt een verschil en dat werkt in twee richtingen. Enerzijds trekt de inhoud van ons museum het hele jaar families aan. Anderzijds zetten we ook echt in op de presentatie van ons museum richting families. **Zo hebben sommige van onze galerijen interactieve ruimtes om bepaalde gebeurtenissen bevattelijk te maken voor kinderen.** Zo kunnen ze ‘The Great Fire’ in Londen bijna opnieuw beleven via video's met authentiek beeldmateriaal. Er zijn brandweerhelmen van toen en nu om je mee te verkleeden en je helemaal in te leven. Deze attractie helpt om de geschiedenis tot leven te brengen en spreekt zelfs de jongste kinderen van de familie aan.”

Wel aanraken a.u.b.!

“Aanraken is (soms) toegestaan in het Museum of Londen, zeker kinderen vinden dit fantastisch,” vertelt Simone. “Of dit niet uitnodigt om andere kunstvoorwerpen aan te raken? We proberen bezoekers op een vriendelijke manier duidelijk te maken wat ze wel en niet mogen aanraken. Een moeilijke balans, maar dankzij onze gastvrije medewerkers en een goede signalisatie slagen we hier goed in. Er zijn altijd medewerkers in de buurt om bezoekers uit te leggen waarom sommige voorwerpen wel of niet mogen worden aangeraakt.”

“Een extra troef voor ons museum is dat kinderen rechtstreeks vragen kunnen stellen aan enkele archeologen die verspreid in het gebouw aan tafeltjes zitten. Je kan er samen en onder begeleiding interessante voorwerpen onderzoeken en uitleg op maat krijgen. Een succesvol project, zeker bij families met kinderen!”

Simone: “We willen de allereerste plaats zijn waar mensen aan denken wanneer ze meer willen weten over Londen. Een uitdaging, want we worden vaak over het hoofd gezien door de grotere Londense musea. **Daarom werken we er hard aan om te**

blijven opvallen in een competitieve Londense markt. Dankzij onze interactieve verhalen en programma's lukt dit vrij goed. Een extra troef voor ons museum is dat kinderen rechtstreeks vragen kunnen stellen aan enkele archeologen die verspreid in het gebouw aan tafeltjes zitten. Je kan er samen en onder begeleiding interessante voorwerpen onderzoeken en uitleg op maat krijgen. Een succesvol project, zeker bij families met kinderen! We leiden hier speciaal vrijwilligers voor op zodat zij weten hoe ze met families in gesprek moeten gaan. Perfect tweerichtingsverkeer, want zo kunnen vrijwilligers ook van onze bezoekers leren. Win-win!”

Website:
www.museumoflondon.org.uk

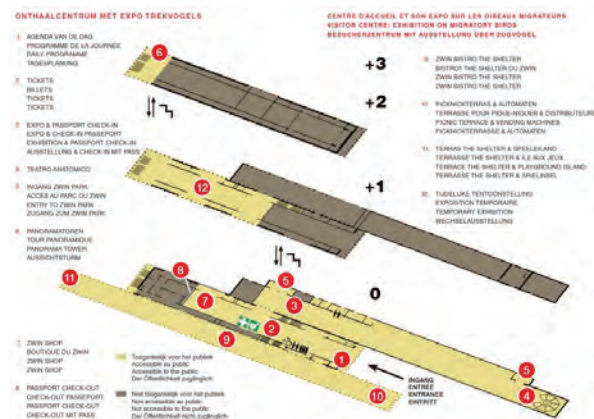
Het Zwin Natuur Park

Iedereen kent Het Zwin, een prachtig natuurgebied gelegen op de grens van België en Nederland met een naamsbekendheid zowel in binnen- én buitenland. Maar wat het Zwin Natuur Park zo uniek maakt, is hun specifieke aanbod voor families, meteen één van hun belangrijkste doelgroepen. Aan de hand van een binnen- en buitenparcours valt er steeds van alles te beleven in het park, zowel voor volwassenen als voor kinderen.

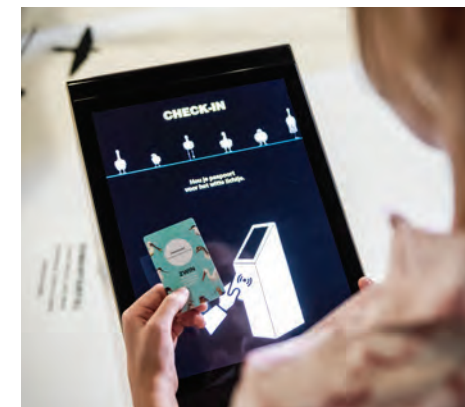
“De grootste uitdaging van het Zwin Natuur Park is het weer. Aan de hand van zowel een binnen- als een buitenparcours kunnen we families een mooie dag laten beleven die onmogelijk in het water valt.”

“In het Zwin Natuur Park nemen onze trekvogels je mee op een fascinerende trektocht. Het is een ontdekkingsreis vol verrassingen”, vertelt Benny Kerkhof, werkzaam bij Madoc, het productiehuis voor tentoonstellingen en musea dat het gezinsvriendelijke aanbod uitwerkte voor het museum. “Voordat je aan het parcours start, krijg je een instapkaart en vragen we de bezoekers zich schrap te zetten voor een boeiende vlucht over de Zwinvlakte, een interessante

tocht doorheen het huttenparcours in het park, en tenslotte in de permanente all weather en interactieve tentoonstelling. Want **het Zwin Natuur Park kan je intussen in alle seizoenen en weersomstandigheden bezoeken**. Veel bezoekers associëren het domein enkel met buitenbeleving. Bij slecht weer denken velen dat er weinig te beleven valt, maar niets is minder waar. We werkten een aanbod uit dat de bezoeker toelaat om een geweldige halve of een volle dag in het Zwin Natuur Park te beleven, ongeacht het weer. We beseffen dat families bij het plannen van een uitstap het risico zo laag mogelijk willen houden op annulering vanwege mogelijk slecht weer.”

De totaalbeleving van het park is ondertussen de grootste troef van het Zwin Natuur Park. Directeur Ina De Wasch: “Al van bij het binnenkomen esceneren we dat de bezoeker zich op een luchthaven bevindt. Er is een vertrekhal waar je kan zien welke vogels er opstijgen en landen. Verder ontvang je **een instapkaart waarmee je incheckt en krijgt iedere bezoeker een specifieke vogel toegewezen**. Wie een tweede keer het park bezoekt, krijgt een andere voorbeeldvogel. De hele tentoonstelling lang kom je op een interactieve manier meer te weten over de jouw toegewezen vogel: je leert de gevaren ontwijken in een cockpit, eieren uitbroeden, vliegen ...”

Behapbaar tentoonstellingsparcours

“Vanaf het moment dat we dit concept uitwerkten, stond de beleving in familieverband centraal. Konden we een tentoonstelling maken over trekvogels die alle bezoekers – jong en oud – zou fascineren? Het Zwinteam zelf reikte ons de metafoer aan van de luchthaven,” zegt Benny. **“We zochten vervolgens naar een heldere verhaallijn met een duidelijke spanningsboog en een beperkt aantal hoofdrolspelers**. Daarnaast zochten we ook naar manieren om hun belevenissen zo dicht mogelijk bij de bezoekers te brengen. In samenspraak met het wetenschappelijk team kozen we uit de honderden soorten vogels die op het Zwin neerstrijken uiteindelijk tien soorten uit om het verhaal van de reis aan op te hangen. Allemaal vogels met markante eigenschappen die tot de verbeelding spreken. Vandaag kan je in de inkomhal op een luchthaven-display de routes zien van de 10 trekvogels.”

Verschillende belevingsvormen

Benny: “Een absolute sterkte van deze tentoonstelling is de **variatie in toon en belevingsvormen**. Met grote wandprojecties, kleine animaties, datavisualisatie, filmfragmenten, interviews met experts, games en simulaties richten we ons tot de verbeelding van de bezoeker. Als einddoel willen we onze fascinatie over het wonderbaarlijke trekgedrag van vogels overbrengen naar het publiek.”

“We werken ondertussen samen met een veertigtal Zwingidsen, waaronder kindvriendelijke gidsen die speciaal opgeleid zijn om kinderen en jongeren te begeleiden en te informeren.”

100% familievriendelijk

Ina: “Onze manier van aanpak is heel familievriendelijk. Zo zijn de spelletjes en de uitleg aangepast aan elke leeftijd en verschillen de opdrachten naargelang de leeftijd waarmee je via het paspoort ingelogd hebt. We werkten een specifiek aanbod uit voor kinderen, jongeren en volwassenen. Buiten in het park en op de prachtige Zwinvlakte word je volledig ondergedompeld in de échte leefwereld van vogels. In het park is er een huttenparcours met themahutten zoals een voederhut, steigerhut, kijkhut en een boshut waarin je allerlei leuke hands-on activiteiten kan beleven mét of zonder begeleiding.”

Zo kan je zoetwaterdiertjes met een netje opscheppen en ze – samen met de Zwin-gidsen in de labohut – bekijken onder de microscoop. In de steigerhut kan je de watervogels van dichtbij bewonderen. Tijdens de vakantieperiodes kan je dagelijks luisteren naar het boeiende ooievaarsverhaal voor kinderen of knutselen in de boshut.

Ina: “Onze grote publiekstrekker is de ooievaars-toren. Hier kan je in de nesten van ooievaars kijken. Er is ook nog een panoramatoren met een fantastisch 360° uitzicht op de omliggende naturomgeving, en een kijkcentrum waar verschillende verrekijkers opgesteld staan en vanwaar je een prachtig zicht hebt over de unieke Zwinvlakte.” Inzetten op families doet het Zwin Natuur Park nog op veel meer manieren. Zo werken ze ondertussen samen met een veertigtal Zwingidsen, waaronder kindvriendelijke gidsen die speciaal opgeleid zijn om kinderen en jongeren te informeren.

Ina: “Daarnaast organiseren we regelmatig activiteiten voor kinderen zoals ‘nestelen in het Zwin’ waarbij je kinderen nestkastjes leren maken. Er zijn educatieve belevingselementen aanwezig waar kinderen spelenderwijs bijleren over de natuur: ze kruipen in de huid van een boomkikker op het hindernissenparcours of voelen zich even een jonge ooievaar in het ooievaarsnest, en een groot zit-ei waarin ze zich kunnen nestelen. We hebben ook leuke thema-activiteiten uitgewerkt voor families zoals een boomkikkeravond of vleermuizenavond. Bovendien kunnen kinderen onder de 6 jaar gratis binnen en kinderen van 6 tot 17 jaar betalen slechts 5 euro toegang. Ook voor de vroeg-uit-de-veren wandeling, boomkikkerwandeling, vleermuizenwandeling ... zijn er telkens gunstige kindertarieven. De gids houdt er telkens rekening mee dat hij zowel de kinderen als volwassenen moet boeien. Ja, families worden echt in de watten gelegd bij ons.”

Website:
www.zwin.be

Museum

Hof van Busleyden

Dat je heel veel zelf kan realiseren, bewijst het Museum Hof van Busleyden. In dit grootse en prachtige renaissance stadspaleis in Mechelen stap je in de voetsporen van Hiëronymus van Busleyden, Margareta Van Oostenrijk, Erasmus en Thomas More. Families vormen een belangrijke doelgroep voor het museum. Daarom bedacht publieksmedewerker Arne Vandelanotte het originele 'Gouden familieparcours'. Buiten zie je al een grote gouden kubus blinken, maar ook binnen in de verschillende museumzalen staat een goudkleurige kubus die gezinnen aanzet om kunstwerken op een originele manier te verkennen. Via sociale mediakanalen en blogs pakt dit museum echt uit met zijn familieaanbod. Eentje om in het oog te houden!

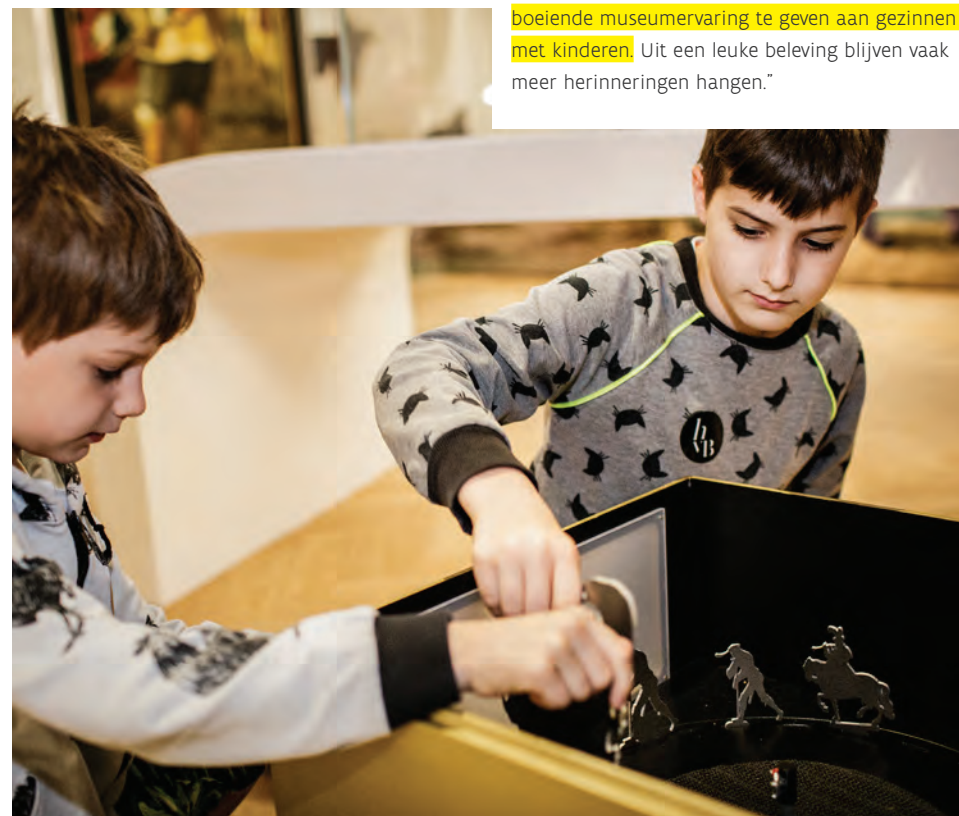

“Het hoofddoel van het familieparcours is niet om kennis mee te geven, maar wel om een boeiende museumervaring te bieden aan gezinnen met kinderen. Uit een leuke ervaring blijven vaak meer herinneringen hangen.”

Omdat het Museum Hof van Busleyden vooral wil inzetten op families, bedachten ze **een familieparcours dat op een duidelijke en visuele manier aanwezig is in de museumzalen**. Arne Vandelanotte: “In verschillende museumzalen vinden gezinnen een goudkleurige kubus die telkens een thema of kunstwerk op een alternatieve manier laat verkennen. Ons museum gaat over Mechelen als hoofdstad van de Bourgondische Nederlanden, geen evident verhaal voor jonge kinderen. Toch zijn er heel wat boeiende aspecten die dankzij de juiste insteek zeker hun aandacht en interesse kunnen wekken. Zo spreken stoeten en optochten met veel pracht en praal uit die tijd tot de verbeelding. We hebben dan een kubus samengesteld met een

zöötrop en eenvoudige staafpoppetjes zodat je je eigen samengestelde stoet kan bewonderen via een schaduwspel. Hoe de heersers van toen hun macht konden verwerven en uitbreiden, vertaalden we in een andere kubus dan weer via een speels kaartspel. **Het hoofddoel van het familieparcours is niet om kennis mee te geven, maar wel om een boeiende museumervaring te geven aan gezinnen met kinderen.** Uit een leuke beleving blijven vaak meer herinneringen hangen.”

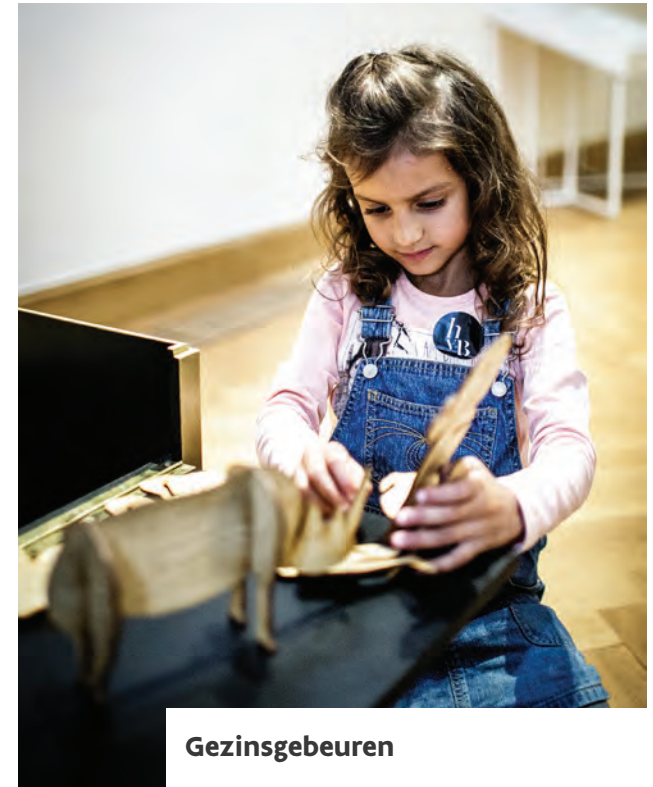

Uithangbord voor families

Het 'Gouden familieparcours' is ondertussen hét uithangbord voor families bij het Museum Hof van Busleyden. Gezinnen worden als 'special guest' ontvangen door de onthaalmedewerkers die hen de nodige info geven over het familieparcours. Arne: "Ook onze medewerkers in de museumzalen helpen indien nodig. Een routeplan vol scheurluikjes begeleidt gezinnen langs de 'Gouden kubussen'. Per ruimte open je een luik dat je naar de volgende kubus leidt of dat je een tussenopdracht laat uitvoeren. Het openen van een kubus is op zich al een speels element. Via verschillende opdrachten krijg je telkens een andere kijk op de werken of op het thema van de zaal. Voldoende variatie in de opdrachten zorgt ervoor dat zowel denkers, doeners en dromers zich kunnen uitleven. Het parcours is ook zo opgevat dat je als gezin zelf kiest hoeveel en welke opdrachten je uitvoert. Je hoeft geen opeenvolgende reeks opdrachten te voltooien om tot één finale oplossing te komen. Zo zorgen we ervoor dat het parcours geen zware opdracht wordt, maar dat het ontspannend blijft voor ouders én kinderen. Als kers op de taart kan je op het einde van het parcours het routeplan nog plooiën en knutselen tot je eigen versie van een Besloten Hofje, topstukken uit de collectie van het museum. Hiervoor zijn verschillende materialen voorzien op de museumzolder."

"We waarderen deelnames van families aan onze activiteiten ten zeerste," zegt Arne. "Het parcours vraagt gezinnen bij sommige kubussen een opdracht uit te voeren of iets te tekenen of te schrijven. Zo kan je op een bepaald punt een zelf bedacht fabeldier creëren. Extra leuk is dat alle ingevulde fiches permanent aanwezig blijven in de kubus, dat maakt het voor bezoekers leuk om te bladeren doorheen alle andere verzonden dieren van voorgaande gasten. Zo hebben we intussen al een heel rijke collectie eigenzinnige tekeningen van de vreemdste diersoorten. Het tonen van deze resultaten zorgt er ook voor dat er appreciatie is voor wat gezinnen en kinderen in het museum creëren."

Gezinsgebeuren

Het 'Gouden familieparcours' is een echt gezinsgebeuren, waarbij volwassenen en kinderen samen op een andere manier het museum gaan bezoeken. "We spreken in de opdrachtbeschrijving daarom altijd het hele gezin aan," vult Arne aan. "Families zijn een belangrijke doelgroep waar we in de toekomst blijvend op willen inzetten. Dit zowel in onze semi-permanente opstelling met Het 'Gouden familieparcours', maar ook via rondleidingen en workshops. We spreken families niet alleen aan via onze eigen website maar ook via sociale mediakanalen, blogs én magazines voor ouders. Zo nodigden we het online parent friendly magazine Maison Slash al uit voor een bezoek aan ons museum. Hun review kreeg de insteek: 'Wat een trendbreuk maakt het Hof van Busleyden!' Ze schreven: 'anderhalf uur lang amuseerden zoon van 10 en ikzelf ons samen in dit museum met het fijne gezinsparcours. Hadden ze in mijn tijd maar zo'n fijn programma op maat gehad!'. Fijn om te lezen én te delen."

Website:

www.hofvanbusleyden.be

Wonderkamers

Met een tablet in de hand allerlei spelopdrachten uitvoeren. Dwalen door kleurrijke ruimtes. Zelf creatief aan de slag gaan. In Wonderkamers in het Gemeentemuseum Den Haag kan het allemaal. Deze permanente, interactieve tentoonstellingsvleugel voor families met kinderen vanaf 9 jaar laat je aan de hand van een coole museum-game alles ontdekken over beeldende en toegepaste kunst, mode en architectuur. Een inspirerend voorbeeld van hoe je door een succesvolle kindertentoonstelling de hele familie over de vloer krijgt in je museum.

“Het is belangrijk om je publiek te blijven verrassen.”

Een museum bezoeken, betekent in de Wonderkamers in Den Haag geen langzame tocht langs kunstobjecten. Als bezoeker speel je de hoofdrol in een game, met virtuele serviezen, de ateliers van kunstenaars of de inrichting van toen. Het is een belevenis, waarbij je tegelijk kennismakert met beeldende kunst, kunstnijverheid, architectuur en mode.

Wonderkamers opende in 2005, heropende in een compleet nieuwe versie in 2013 en sinds kort kan je het gloednieuwe Wonderkamers 3.0 bezoeken. “Wat Wonderkamers zo aantrekkelijk en uniek maakt is de combinatie van verschillende factoren”, vertelt Jet van Overeem, hoofd educatie en conservator van het Gemeentemuseum. “Je komt letterlijk in een andere wereld zodra je Wonderkamers betreedt. Het is een wereld die speelt en fantasievol is met een echt wow-effect. Het basisidee is eigenlijk simpel: bezoekers kunnen al spelenderwijs punten verzamelen, waarmee ze kunst kunnen kopen in het depot om hun eigen mini-museum samen te stellen.”

Jet: “Wonderkamers is een inspirerende plek die toont hoe je een bepaald thema of bepaalde kunstak kan vertalen naar hedendaagse opdrachten en spelletjes die kinderen én jongeren aanspreken. De spelers krijgen de verschillende opdrachten via een tablet. Zo wordt er gedanst met Mondriaan, nagedacht over de waarde van kunst en ervaren hoe het is om te stralen op de catwalk. Elke speler wordt uitgedaagd om actief aan de slag te gaan. Zo kan je ook helemaal zelf een uniek ontwerp van je eigen Wonderkamer maken. Het resultaat krijg je mee naar huis en kan je delen met anderen.”

Blijven verrassen

Jet: “De dertien speelruimtes waar de opdrachten worden uitgevoerd, zijn vijf jaar geleden volledig vernieuwd en kregen voor deze nieuwe editie nog een update. Zo zijn er onder andere technische aanpassingen doorgevoerd, waardoor sommige opdrachten nog sneller en beter kunnen worden uitgevoerd. Het idee van Wonderkamers 3.0 en het labyrinth kwam van mij, maar de uitwerking deed ik uiteraard niet alleen. Samen met Kossmann, DeJong, tentoonstellings- en conceptontwerpers, met Kiss the Frog, interactieontwerpers én TungstenPro, producent van multimediale installaties werkten we een gloednieuwe museum-game uit. Om te blijven verrassen is het echt noodzakelijk om op bepaalde tijdstippen te vernieuwen. Je kan het vergelijken met een attractiepark, daar wordt ook regelmatig een nieuwe spectaculaire attractie toegevoegd. Dat is wat wij nu met het labyrinth doen, in combinatie met een nieuwe verhaallijn.”

Wonderkids

Het verhaal van Wonderkamers 3.0 is dus gloednieuw ten opzichte van de eerste versie in 2013. “Kinderen spelen nu een volledig andere rol. Ze krijgen niet langer opdrachten van de directeur, maar van een groepje ‘Wonderkids’. Ze zijn geen curator meer, maar ontwerper. En in die rol kunnen ze al hun fantasie kwijt,” legt Jet uit. “Zo kunnen ze zelf lichteffecten kiezen, wanden laten opbollen, gaten boren, blow-ups maken van een kunstvoorwerp ... ze kunnen zelfs gras laten groeien in hun Wonderkamer. Nog een opvallend nieuw element is het labyrinth, het knalgele middelpunt van Wonderkamers. Een heerlijke plek om rond te dwalen en kunst te kijken zonder tablet.”

Kinderen vertrouwd maken met kunst

“In ons Gemeentemuseum streven we er constant naar om moderne kunst, zowel hedendaags als klassiek-modern, onder de aandacht te brengen bij een zo breed mogelijk publiek,” zegt Jet. “Wonderkamers is volgens ons dé manier om families met kinderen vanaf 9 jaar vertrouwd te maken met kunst. Niet alleen zijn we een leerzame

en ontspannende uitstap, ook de betaalbare toegangsprijs draagt bij aan ons succesverhaal. Kinderen tot en met 18 jaar hebben gratis toegang, en als de (groot)ouders een Museumkaart hebben, is het bezoek helemaal kosteloos. Dat maakt ons museum pas echt familievriendelijk.”

Website:

www.gemeentemuseum.nl > Wonderkamers

M - Museum Leuven

Een bezoek met kinderen aan M - Museum Leuven is een onvergetelijke ervaring voor families. Met verschillende doe-opdrachten tussen de kunstwerken, workshops en gezinsactiviteiten gaat er een nieuwe wereld open voor jong én oud. Het museum gaat prat op inclusiviteit: iedereen is er welkom zonder onderscheid te maken tussen de verschillende doelgroepen.

Zin om met je gezin het museum te verkennen? Er is een gevarieerd aanbod voor families met kinderen: **kinderateliers, een gezinsfestival, museumspelstraat, een aantal gezinsparcours ...** Ja, familievriendelijkheid dragen ze bij M - Museum Leuven hoog in het vaandel. Sofie Vermeiren, diensthoofd Publiekswerking, beaamt dit: "In ons museum is iedereen welkom. Aan het onthaal wordt volgens ons meteen de toon gezet: voelen ze zich welkom of niet? Onze onthaalmedewerkers zijn alvast opgeleid om elk gezin passend te ontvangen. Ze krijgen regelmatig brede

"Je hoeft het museum niet te bezoeken om te komen spelen in de Museumspelstraat. Hiermee willen we op een laagdrempelige manier families bereiken en hen zo overhalen om ons museum eens te bezoeken."

vormingen over toegankelijkheid en klantvriendelijkheid. Ons onthaalpersoneel volgde via FARO en Toerisme Vlaanderen in 2017 een vorming 'Onthaal en begeleiden van bezoekers met een beperking' bij Inter, het Vlaams adviesbureau Toegankelijkheid. En niet zo lang geleden volgden onze onthaal- én publieksmedewerkers via Toerisme Vlaanderen ook nog een vorming rond familievriendelijkheid. Bij de ontwikkeling van nieuwe tools krijgt het onthaalpersoneel bovendien altijd toelichting van onze publieksbemiddelaars. Daarnaast zorgen we er ook voor dat families zich welkom voelen door andere kleine ingrepen zoals een handige buggyparking (tijdens speciale gelegenheden), of door bijvoorbeeld verzorgingskussens te voorzien in de toiletten bij de vrouwen én de mannen. **In het kindermeubel aan het onthaal kan je als gezin even op adem komen.** Kinderen kunnen er tekenen, puzzelen, gezelschapspelletjes spelen of selfies maken."

"Even uitrusten? In de rode kubus aan het onthaal kan je als familie even op adem komen. Kinderen kunnen er tekenen, puzzelen, gezelschapspelletjes spelen of selfies maken."

Gezinsparcours

Sofie: "In het museum voorzien wij een aangepast gezinsparcours, waardoor je samen op pad kan gaan en op speelse wijze het museum kan ontdekken. We ontwierpen zelf een apart doe-boekje voor families en hebben **een aangepast aanbod voor jonge kinderen – je ontvangt dan een rugzakje vol geheime opdrachten** die je naar het hart van het museum brengt, en waar je op zoek gaat naar herinneringen. Zo hebben we meteen een mooi souvenir om mee te geven naar huis."

"We realiseerden dit project samen met het Huis van het Kind. Dit is echt een mooi voorbeeld van hoe je elkaar kan versterken als partners en niet met elkaar hoeft te wedijveren."

Museumspelstraat: een ontmoetingsplek voor gezinnen

Buiten in onze museumtuin of in de spelstraat ben je welkom, ook als je het museum niet bezoekt. Ontspan bij de yoga-fitometer, kijk binnen in kijkdozen of waag je op de klimmuur. En heb je een baby, peuter of kleuter op de arm? Binnen in M - Museum Leuven vind je alle faciliteiten toegankelijk voor iedereen. "Zelf vind ik de museumspelstraat een absolute aanrader in ons museum," zegt Sofie. "In onze tuin kan iedereen, van groot tot klein, even uitblazen en vrij spelen." De kinderen kunnen zich uitleven aan het blotevoetenpad of bij de muziekmuur. Door iedereen toe te laten in de Museumspelstraat – ongeacht of je een toegangsticket voor het museum hebt of niet – hopen we op een laagdrempelige manier families te bereiken.

Misschien kunnen we hen zo overhalen om ons museum ooit toch te bezoeken? In de zomervakantie zorgen we ervoor dat er op zaterdag en zondag een begeleider is én extra buitenspeelgoed, zoals hoepels, springtouwen, jongleerbordjes of een spelletje Kubb. Ook staat er elke zaterdagmiddag een workshop voor gezinnen op het programma. We realiseerden dit project samen met het Huis van het Kind. Dit is echt een mooi voorbeeld van hoe je elkaar kan versterken als partners en niet met elkaar hoeft te wedijveren."

Kindergidsen

Samenwerkingen met partners zijn heel belangrijk voor M - Museum Leuven. Sofie: "Zo hebben we onder andere een project met een nabijgelegen Leuvense school waarbij alle klassen van het 6de leerjaar een traject tot kindergids volgen in ons museum. Zo proberen we kinderen nog meer te betrekken en hen te laten participeren. Daarnaast is er een samenwerking met Krokuskriebels van de Gezinsbond om ook de jongste kinderen te laten kennismaken met ons aanbod. De Stad Leuven en het Huis van het Kind zijn belangrijke partners voor ons op vlak van communicatie naar gezinnen toe, maar ook voor de programmatie van evenementen werken we met hen samen. Voor onze Museumspelstraat was een samenwerking met het Huis van het Kind een absolute must!"

Laagdrempelig en kwaliteitsvol aanbod

"We blijven werken aan een laagdrempelig maar kwaliteitsvol aanbod voor iedereen. Wanneer je families een fijne beleving kan aanbieden, is de kans groot dat ze terugkomen," legt Sofie uit. "We organiseren best veel, en dat kan soms een valkuil zijn voor ons museum. Daarom proberen we ons publiek altijd goed op de hoogte te houden via verschillende kanalen zoals onze eigen website en sociale media, maar eveneens gebruiken we de communicatiekanalen van partners zoals de Stad Leuven en het Huis van het Kind. Daarnaast is mond-tot-mondreclame voor ons onontbeerlijk."

"In de zomervakantie zorgen we ervoor dat er op zaterdag en zondag een begeleider is én extra buitenspeelgoed, zoals hoepels, springtouwen, jongleerbordjes of een spelletje Kubb."

Website:
www.mleuven.be

Colofon

Verantwoordelijke Uitgever (V.U.)

Peter De Wilde

TOERISMEVLAANDEREN - Grasmarkt 61, 1000 Brussel

Contact

Sara Lefèvre - sara.lefevre@toerismevlaanderen.be

Bernadette Baele - bernadette.baele@toerismevlaanderen.be

Hildegarde Van Genechten - hildegarde.vangenechten@faro.be

Meer informatie

www.toerismevlaanderen.be/familievriendelijkheid

Concept en redactie

MO KA & Maison Slash

Fotografie pilootprojecten

Hannes Vandenbroucke - Kitchenet.be

Copyrights

AfricaMuseum Kidspanel - Christophe Vander Eecken, Bokrijk, Het Zwin Natuur Park - Lieven Gouwy, Historium Brugge, Hof van Busleyden - Sophie Nuytten, M - Museum Leuven - Andy Merregaert, Museum of London, PLAY Kortrijk - Mathieu Van de Sompel, Wonderkamers - Franck Doho & Thijs Wolzak.

Deze publicatie kwam er naar aanleiding van het pilootproject familievriendelijk erfgoed, een samenwerking van Toerisme Vlaanderen met:

FARO. Vlaams Steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, Herita, MSK Gent, Raversyde en AfricaMuseum, waarvoor onze oprechte dank.

Met bijzondere dank aan

Alexander Vander Stichelen (FARO. Vlaams Steunpunt voor cultureel erfgoed vzw), Inge van Reeth en Janien Prummel (De Derde Verdieping) en iedereen die meewerkte aan de interviews..

Wettelijk depot

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welk wijze ook, zonder de voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever.

Depotnummer: D/2019/5635/14/1

1. 2. 3. Familie !

ZO MAAK JE JOUW MUSEUM OF
ERFGOEDSITE FAMILIEVRIENDELIJK

1. De Basis

2. De getuigenissen

3. De weg